

TRINITAS

**PARODOJE
„PRADŽIOS TAŠKAS“
15 ŠAULIŠKŲ VERTYBIŲ**

9771392475004

1,99 €

KVIEČIAME SKIRTI 1,2 GPM LIETUVOS ŠAULIŲ SĄJUNGAI

Skirkite 1,2 % GPM naudodamiesi elektronine
deklaravimo sistema. Tai paprasta ir greita:

1

Prisijunkite prie
Elektroninio
deklaravimo sistemos.

2

Pasirinkite Pildyti
formą > Prašymas
skirti paramą.

3

Pasirinkite formos
FR0512 v.4 pildymą
tiesiogiai EDS portale.

4

Užpildykite pateiktą
formą bei pasirašykite
ją elektroniniu būdu.

Skirkite 1,2 % GPM
naudodamiesi VMI
programėle „e. VMI“.

e. VMI - tai mobilioji programėlė, kurioje
gyventojams pateikiamos aktualiausios VMI paslaugos.

Daugiau išsamesnės informacijos, kaip skirti 1,2 %
GPM Lietuvos šaulių sąjungai, rasite čia:
www.sauliusajunga.lt -> Parama -> Skirk 1,2 %

LIETUVOS ŠAULIŲ ŽURNALAS

TRIMITAS

2021 m. Nr.4 (1346)
Tiražas 1500 egz.

Išleidžiamas
paskutinę kiekvieno
mėnesio savaitę.

ŠIAME NUMERYJE:

- 2 **LŠS KRONIKA.** Padėka Klaipėdos šauliams
- 3 **LŠS KRONIKA.** Lietuvos šaulių sąjungos nariai ir toliau atkakliai vykdo visuomeninę pagalbą
- 4 **ATMINTIS IR PAGARBA.** Atminimo ženklai didvyriams | JULIUS PROŠKUS
- 5 **KONFERENCIJA.** Vaizdo konferencija tarp Lietuvos ir Vokietijos karinių ir sukarintų organizacijų | JÖRG DAGIES, MINDAUGAS LUKŠYS
- 6 **KONKURSAS.** Skelbiami konkurso „Šauliškas margutis“ nugalėtojai!
- 8 **PRATYBOS.** Virš Lietuvos - „Juodas vanagas 21“ | VALDAS KILPYS
- 10 **IŠMOKTOS PAMOKOS.** Devyni iš dešimties šaulių nemoka užsirišti batų | GABRIELIUS E. KLIMENKA, EDUARDAS KLIMENKA
- 14 **VIENAS IŠ MŪŠŲ.** Pasiiekti visą pasaulį, arba radijo bangų jėga | DOVILĖ PUKERTAITĖ
- 19 **JAUNIEJI ŠAULIAI.** Ekskursijos ir žygiai - jaunųjų šaulių ritmu
- 20 **GINKLAS.** Muškietininkų ir pikinierių ginkluotė XVI-XVII amžiaus karuose (I dalis). Dagtinės muškietos | VIDMANTAS AIRINI
- 24 **NUOMONĖ.** Kada tiesa yra nepatogi | VALDAS KILPYS
- 26 **PARODA.** „Pradžios taškas“ | DOVILĖ ANDRIJAUSKAITĖ
- 28 **TECHNOLOGIJOS.** Dronai: šauliška patirtis ir jos naudojimo galimybės (III) | KĘSTUTIS ŠČEVINSKAS
- 30 **GINKLO BROLIAI.** Ar žinome, kokius slaptažodžius saugu naudoti? | AISTĖ JANULEVIČIŪTĖ, AUŠRIUS JUOZAPAVIČIUS
- 32 **PAŽINK PASAULĮ.** Nenugalimieji iš Nepalo. GURKAI (II) | VALDAS KILPYS
- 34 **ĮDOMIOJI ISTORIJA.** Šiaurės Lanarkšyras - užmirštoji lietuvių kolonija Škotijoje | IGNAS BABUŠIS
- 36 **IŠ AUTOMOBILIŲ ISTORIJS.** Autotransporto priemonių gamintojų logotipai, žymėjimas | JONAS RINKEVIČIUS
- 42 **LAUKO VIRTUVĖ.** Naminis humusas | VYTARAS RADZEVIČIUS
- 44 **GALVOSŪKIS.** Kryžiažodis „Melagis“. Atsakykite į klausimus ir laimėkite prizą | KASTYTIS STUMBRYŠ

©„Trimitas“, 2021
Leidinio indeksas 5291.
ISSN 1392-4753

Autorių dėmesui - medžiagų kitam
numerui laukiame iki einamojo
mėnesio 10 dienos imtinai!

Projektą „Valstybė ir asmuo: universalių sprendimų
link“ (straipsniai „Pasiiekti visą pasaulį, arba radijo bangų
jėga“, „Kada tiesa yra nepatogi“) remia Spaudos, radijo ir
televizijos fondas remimo fondas.

2021 m. skirta 3 500 eurų.

Vyr. redaktorė Dovilė Pukertaitė
Kalbos redaktorė Sandra Balžekaitė
Korespondentas Valdas Kilpys
Dizainas Greta Janutytė, Paulius Budrikis (CRITICAL)
Maketas Greta Janutytė

Redakcijos kolegija:
Dovilė Pukertaitė (LŠS viešųjų ryšių specialistė)
Tadas Venskūnas (LŠS vado pavaduotojas, jaunųjų šaulių vadas)
Irena Šalaviejiene (LŠS išeivijoje šaulė)
Gražvydas Zulanus (CV narys)
Skaidrilė Grigaitė-Mockevičienė (LŠS studentų korporacijos
„Saja“ narė, CV narė)
Gediminas Jankus (CV narys)
Edgaras Diržius (CV narys)

Atstovai užsienyje: LŠS išeivijoje (JAV) J. R. Butkus Torontas
(Kanada) V. Pūtvio kuopos vadas V. Pečiulis

Viršelio autorė: Emilija Vinžanovaitė

Leidėjas: Lietuvos šaulių sąjunga
facebook.com/sauliusajunga.lt

Adresas: Laisvės al. 34, LT-44240 Kaunas, Lietuva.
el. p. redakcija@sauliusajunga.lt

Kasdienės naujienas apie Lietuvos šaulių sąjungą skaitykite
oficialiame tinklalapyje www.sauliusajunga.lt

Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa
su autorių nuomone. Rankraščiai negrąžinami
ir nerecenzuojami.

Dėl spaudos broko kreiptis į spaustuvę.
Spausdino UAB „JUDEX SPAUDA“
Europos pr. 96C, LT-46351, Kaunas

PADĖKA KLAIPĖDOS ŠAULIAM

„Trimito“ informacija

Lietuvos šaulių sąjungos Vakarų (Jūros) šaulių 3-iosios rinktinės vadui ats. mjr. Rolandui Lukšui įteiktas suvenyrinis Respublikinės Klaipėdos ligoninės medalis, skirtas visiems sunkmečiu ligoninei talkinusiems šauliams savanoriams.

Dėkodamas už pagalbą ir sklandų bendradarbiavimą ligoninės direktorius Darius Steponkus pažymėjo, kad šaulių pagalba buvo pačiu laiku, nes būtent „atsiradus daugiau rankų“ ligoninei ėmė sektis, viskas ėjosi tik gryn.

1. Respublikinės Klaipėdos ligoninės direktorius Darius Steponkus įteikia rinktinės vadui ats. mjr. Rolandui Lukšui medalį – padėką visiems talkinusiems šauliams.

1

„Bendromis jėgomis mums pavyko įveikti visus sunkumus ir šis periodas baigėsi. Kartais žodžiais sunku išreikšti padėką, bet esame be galo dėkingi talkinusiems šauliams. Tegul šis simbolinis mūsų įstaigos medalis primins Jums visų mūsų įstaigos darbuotojų dėkingumą“, – sakė ligoninės vadovas D. Steponkus.

Beveik tris mėnesius šauliai savanoriavo Respublikinėje Klaipėdos ligoninėje. Suskaičiuota, kad per šį laikotarpį keturiolika savanorių ligoninėje budėjo 900 valandų. Didžiausią šaulių pagalbą juto Priėmimo – skubios pagalbos skyrius, kuriame šauliai atliko visus medicinos personalo pavestus darbus.

„Jūsų pagalba buvo labai reikšminga. Nuo slaugytojų, pagalbinių personalo pečių šauliai nuėmė didžiulę naštą, ypač kai trūko darbo rankų, nes dalis personalo sirgo, kiti buvo saviizoliacijoje. Į kolektyvą šauliai įsiliejo greitai, lengvai. Savo darbu, rūpestingumu, atsakingumu bei dėmesiu apgaubę pacientus, šauliai įnešė neįkainojamą indėlį į slaugos procesą“, – dėkodama už pagalbą sakė Andželika Zavackienė, direktoriaus pavaduotoja slaugai.

Vakarų (Jūros) šaulių 3-iosios rinktinės vadas ats. mjr. R. Lukšas savo kalboje išreiškė pagarbą ir dėkingumą rinktinės šauliams už jų darbą ir įdėtą pastangas. Jis pažymėjo, kad savanoriaudami šauliai įgijo gyvenimiškos patirties, su kuria dažniausiai susiduriama tik krizės atveju. Talkindami medikams šauliai išvydo ir sunkų medikų darbą, ir netekčių, būta ir labai gražių, šiltų akimirkų.

„Šauliai labai stengėsi, budėti ėjo ir vyrai, ir moterys, o kai kurie savanoriavo net šeimomis. Nė vienas iš jų nedejavo ir nesiskundė. Šauliai puikiai suprato, kad sunkmečiu pagalba ligoninei – svarbi, kaip ir svarbūs visi jiems pavesti darbai, net ir toks kaip vežimėlio pervežimas į kitą vietą“, – sakė Vakarų (Jūros) šaulių 3-iosios rinktinės vadas ats. mjr. R. Lukšas.

Ligoninės vadovas D. Steponkus ir Vakarų (Jūros) šaulių 3-iosios rinktinės vadas ats. mjr. R. Lukšas sutarė, kad prireikus bendradarbiavimą tęs ir ateityje. x

LIETUVOS ŠAULIŲ SĄJUNGOS NARIAI IR TOLIAU ATKAKLIAI VYKDO VISUOMENINĘ PAGALBĄ

1

„Trimito“ informacija

Šventinį Velykų savaitgalį daugiau nei 300 šaulių atliko tarnybą ir padėjo policijos pareigūnams vykdyti kontrolės postų veiklą, kol buvo taikomi judėjimo ribojimai tarp miestų savivaldybių. Dalis brolių ir sesių tarnybą atliko patruliuodami mieste, suteikdami pagalbą medikams ir teikdami visą reikiamą pagalbą gyventojams pildydami sutikimo formas vakcinavimo centruose.

Šaulišką pareigą šv. Velykų savaitgalį taip pat atliko ir buvęs krašto apsaugos ministras Raimundas Karoblis bei buvęs sveikatos apsaugos ministras Aurelijus Veryga, kurie taip pat nuolat aktyviai įsitraukia į Šaulių sąjungos organizuojamą veiklą.

Šv. Velykų savaitgalį gyventojų judėjimo ribojimai dėl COVID-19 pandemijos vėl buvo atnaujinti siekiant suvaldyti padėtį ir sumažinti viruso plitimą. Lietuvos šaulių sąjunga nuo pat pandemijos pradžios teikia pagalbą Lietuvos policijai.

Šauliai visada yra pasiruošę prireikus pagalbos atlikti tarnybą ir padėti tėvynės labui. x

1. Šventinis Velykų savaitgalis – šauliai tarnyboje.

1

2

ATMINIMO ŽENKLAI DIDVYRIAMS

Beveik penkiasdešimt metų mūsų tauta buvo sukaustyta bolševikinės vergijos grandinių, tačiau Sąjūdžio bangos prižadino iš letargo, o Baltijos kelias galutinai parodė, kur yra laisvės kelias. Tauta pabudo ir prisikėlė. Esame nepriklausomi jau trisdešimt vieni metai. Nebėra okupacinės kariuomenės, nebėra komunistinės santvarkos, esame laisvi...

ATMINTIS

Kartais atrodo, kad praeities randai per giliai įsirėžę ir praeities šmėklos vis dar gyvos. Pasirodo, vienos kartos, kad įvyktų pokyčių žmonių sąmonėje, yra mažai, reikės dviejų trijų kartų kaitos. Norisi pakviesti tautą atsigręžti į dvasines vertybes, į istoriją, į knygnešių kelius. Pakviesti dažniau prisiminti, už ką kovojo tūkstančiai savanorių ir miško brolių – partizanų. Už ką kentėjo ir taigoje mirė tremtiniai? Dėl ko mes stovėjome Baltijos kelyje, kam gynėme Lietuvos parlamentą? Turbūt geriausias būdas priminti ir prisiminti – istorijos įamžinimas.

ISTORIJA

Pokariu Jaunionių kaime, Stakliškių seniūnijoje, Taločkų sodyboje, keletą metų veikė Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio štabo vadavietė. Joje dažnai lankėsi Pietų Lietuvos Dainavos apygardos partizanų vadas, generolas Adolfas Ramanauskas-Vanagas. Kurį laiką pagyvendavo ir vado žmona Birutė Mažeikaitė-Ramanauskienė su maža dukrele Aukšute. Lemtingą 1951 metų vasario 15 dieną, vos keliomis

Pažintis su muziejaus eksponatais – karinė technika sužavėjo ne vieną.

valandomis anksčiau, štabo ryšininkės Aukšutę išnešė į kitą sodybą, taip abi išvengė tragiškos lemties, liko saugios. Po keleto valandų NKVD kariai ir stribai pradėjo sodybos šturmą. Štabo bunkeryje likę kovotojai, pasiaukojamai daugelį metų sėkmingai kovoję už Lietuvos laisvę, šį kartą pakliuvo į spąstus ir neturėdami nė mažiausios galimybės išsiveržti iš apsupties gyvi nepasidavė, susisprogdino granata. Žuvo trys Lietuvos sūnūs ir dukra: Pietų Lietuvos [Nemuno] partizanų srities štabo visuomeninės dalies viršininkas, Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio gynybos pajėgų štabo pareigūnas Konstantinas Baliukevičius-Rainys, Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio, gynybos pajėgų štabo ūkio skyriaus viršininkas Urbonas Dailidė-Tauras, Dainavos apygardos dzūkų rinktinės, Margio tėvūnijos vadas Motiejus Jaroševičius-Lakštingala ir Ryšininkė Marijona Taločkaitė-Genovaitė. Jų kūnus pirma nuvežė į Butrimonių miestelį, po to – į Jiezną niekinimui miestų aikštėse. Vėliau visų kūnai slapta buvo užkasti už miesto, žydų daržuose, kurioje vietoje, nenustatyta.

Įamžinimas atminimo ženklais Atkūrus nepriklausomybę, Jaunionių kaimo kapinėse šalia ir buvo štabo sodyba, partizanų giminės pastatė kuklų kenotafą su įrašytomis pavardėmis. Ant simbolinio kapelio uždegdavo žvakučių. 2019 metais raštu buvo kreiptasi į Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimų centrą su prašymu, kad būtų atliktas partizanų žūties aplinkybių tyrimas ir skirtas valstybinis atminimo ženklas įregistruojant objektą

TEKSTAS: Julius Proškus, LŠS Vytauto Didžiojo šaulių 2-osios rinktinės štabo kuopos šaulys

NUOTRAUKA: asmeninis archyvas

į kultūros ir istorijos vertybių sąrašą. Ir nors karantinas dėl COVID-19 užtęsė darbus pusmečiui, granitinis atminimo ženklas Vyčio Kryžiaus siluetais, skirtas žuvusiems įžymiesiems Dainavos apygardos partizanų vadams Jaunionių kaime, jau stovi. Didžiavyriai yra nusipelnę ne tik šio kuklaus granitinio ženklo, manau, jie turi būti įvertinti aukščiausiu valstybiniu lygiu – po mirties apdovanoti Vyčio Kryžiais ir suteikti atitinkami kariniai laipsniai, nes tai buvo vieni iš aukščiausių Pietų Lietuvos partizanų koviniai vadai.

DARBAI ATEIČIAI

Pastatytas ženklas ir Alšininkų km., Stakliškių seniūnijoje, per NKVD kareivių šturmą 1945 metų sausio 27 dieną žuvusiai visai Danilevičių šeimynai ir keturiems čia buvusiems partizanams, kurie kulkosvaidžių ugnimi paklojo per pusšimtį rusų kareivių, bet jėgos nebuvo lygios. Šį objektą kuravo mūsų kraštiečiai, Nepriklausomybės gynėjų sąjungos, edukacinės grupės vadovas Kazys Algirdas Kaminskas, dabar gyvenantis Vilniuje. Stakliškių seniūnijoje ketinama įamžinti dar vieną objektą Gripiškių kaime žuvusiems 1945 metų lapkričio mėn. ir artimiausiu metu Jiezno seniūnijoje, Langėniškių kaime, 1945 metų balandžio mėn. stribų žiauriausiai kankintiems ir dar esant gyviems sudegintiems penkiems vyrams atminti. Visų šių objektų ir vietovių tyrimai jau atlikti, bet lieka dar daug darbų ateičiai. Džiugu tai, kad Stakliškių, Jiezno, Butrimonių seniūnijos kuruoja ir globoja šią idėją. x

VAIZDO KONFERENCIJA TARP LIETUVOS IR VOKIETIJOS KARINIŲ IR SUKARINTŲ ORGANIZACIJŲ

TEKSTAS: Jörg Dagies, Mindaugas Lukšys

NUOTRAUKA: Jörg Dagies

Kovo 30 dieną vaizdo konferencijos formatu vyko bendra diskusija „Vokietijos Bundesvero rezervistų asociacijos ir Lietuvos šaulių sąjungos patirtis ir parama kovojant su COVID-19 pandemija“ tarp Lietuvos šaulių sąjungos, Bundesvero rezervistų, Krašto apsaugos savanorių ir Lietuvos šaulių sąjungą remiančiosios sąjungos Vokietijoje.

Tai – pirmoji tokia bendra diskusija, inicijuota Lietuvos šaulių sąjungą remiančiosios sąjungos Vokietijoje su tikslu toliau plėsti partnerystę tarp Lietuvos šaulių sąjungos ir Bundesvero rezervistų kartu dalyvaujant Krašto apsaugos savanorių pajėgoms.

Renginį moderavo Vokietijos Bundestago gynybos komiteto narys, Vokietijos

Bundesvero rezervistų asociacijos prezidentas prof. P. Sensburgas. Renginį atidarė Lietuvos šaulių sąjungos vadas pulkininkas A. Dapkus. Krašto apsaugos savanorių vadas pulkininkas D. Pašvenskas, LŠS narys ir koronos karštosios linijos 1808 savanoris M. Daulenskis pasidalijo lietuviškosiomis patirtimis kovojant su COVID-19 pandemija. Vokiškai pusei atstovavo ir patirtimis dalijosi vyresnysis karo medicinos gydytojas dr. N. Drewsas ir Bundesvero operacijų centro COVID-19 vadovas pulkininkas A. Schausas. Diskusijoje renginio dalyviai taip pat galėjo užduoti klausimus ir pasidalyti patirtimis.

Dalyviai pristatė savo atstovaujamas organizacijas ir pateikė vertingų įžvalgų apie savo veiklą kovojant su COVID-19 pandemija. Išryškėjo ne tik sistemų ir priemonių panašumai, bet ir skirtumai tarp Lietuvos ir Vokietijos sukarintų bei karinių organizacijų. Pirmiausia buvo svarstomas karinis ir civilinis bendradarbiavimas abiejose šalyse, prie kurio Lietuvos šaulių sąjunga galėjo vertingai prisidėti dėl savo struktūros ir vaidmens visuomenėje.

Visų antra, buvo akcentuojama svarba komunikacijoje su piliečiais ir optimalus rezervistų, šaulių ir savanorių įgūdžių bei kompetencijų naudojimas kritinėse situacijose.

Renginio metu visi dalyviai pabrėžė partnerių mainų svarbą ir dar kartą patvirtino būtinybę stiprinti glaudžius santykius tarp Lietuvos ir Vokietijos karinių bei sukarintų organizacijų. x

SKELBIAMI KONKURSO „ŠAULIŠKAS MARGUTIS“ NUGALĖTOJAI!

5

+ Negalime nepasidalyti šaulio Kęstučio Ščevinsko margučiais. Jam papildomai skiriame prizą už netikėtą idėją.

„Trimito“ informacija

Šaulių kūrybingumas ir aktyvumas kasmet vis džiugina! Šiemet „Trimito“ redakcija ir vėl sulaukė daug gražių bei originalių šauliškų margučių fotografijų. Smagu, kad konkurse aktyviai dalyvavo ir šauliai, ir jaunieji šauliai.

I vieta – Samanta Opolskytė, 17 metų, Karininko A. Juozapavičiaus šaulių 1-oji rinktinė.

I vieta – Aistė Truncaitė, 18 metų, Karininko A. Juozapavičiaus šaulių 1-oji rinktinė.

O dabar skelbiame nugalėtojus, kurie laimėjo Karaliaus Mindaugo šaulių 10-osios rinktinės šaulės Ingos Peslekaitės pintas trispalves apyrankes ne tik sau, bet ir draugui! Dėl prizų perdavimo „Trimito“ redakcija su laimėtojais susisieks asmeniškai.

Jaunųjų šaulių margučiai

II vieta – Gerda Čekauskaitė, 16 metų, LDK Kęstučio šaulių 7-oji rinktinė.

Šaulių margučiai

II vieta – Laurita Mačanskytė, 18 metų, Gen. P. Plechavičiaus šaulių 6-oji rinktinė.

III vieta – Gabija Jankauskaitė, 16 metų, Gen. Povilo Plechavičiaus šaulių 6-oji rinktinė.

III vieta – Regina Valančienė, 57 metai, LDK Kęstučio šaulių 7-oji rinktinė. x

1

VIRŠ LIETUVOS – „JUODAS VANAGAS 21“

6

1. Koviniai šauliai po užduoties įvykdymo.

2. Laukia nelengvas laikas: tamsi naktis, žvalgyba ir pavojai, kuriuos teks įveikti...

TEKSTAS: Valdas Kilpys
NUOTRAUKOS: Valdas Kilpys

Laisvėjant galimybėms susitikti lauke, koviniai šauliai, laikydamiesi visų saugumo priemonių, susirinko centrinėje šalies dalyje įkurtame poligone ir atnaujino žinias siekdami bendros sąveikos tarp įvairių rinktinių atstovų. Pratybų vadovas su šypsena veide juokavo, kad „motyvacija iki dangaus“ ir šaulius reikia šiek tiek „stabdyti“...

KOKIA SITUACIJA

Kiekvienos pratybos turi tam tikrą sutartinį scenarijų. Tiesiog taip lengviau visomis prasmėmis: vadovams planuoti, dalyviams veikti, o jautresniems – tiesiog įsijauti. Šį kartą taip pat neapsieita be dramatiško pratybų scenarijaus.

Tam tikros valstybės rytinės teritorijos dalyje pradėjo rinktis priešiškos pajėgos. Situacija kaito ir prireikė šaulių pagalbos. Paskelbtas karo padėties įstatymas, vykdoma mobilizacija, ruošiamasi priimti sąjungininkų pajėgas. Pagrindiniuose miestuose savo veiklą pradėjo karo komendantai.

Natūralu, kad esant tokiai situacijai suaktyvėjo ir vietos niekšeliai: pastebėtos veikiančios nedidelės grupelės, vykdančios sprogmenų ir ginklų kontrabandą, verbuojančios nelojalius mūsų krašto piliečius jungtis į būrį. Neatmestina ir diversijų, įkaltų paėmimo galimybė. Juk priešai visuomet padarys viską, kad pasitikėjimas sava valstybe ir demokratiškai išrinkta valdžia pradėtų šlubuoti.

Žodžiu, laikai – neramūs...

KO MOKYTIS

Pradėkime nuo to, kad į pratybas „Juodas Vanagas 21“ susirinko beveik triženklis kovinių šaulių būrys. Kiekvienas išsiilgęs „veiksmo“, šūvių garso ir tiesiog bendro buvimo. Pratybų vadovas LŠS štabo G2 / G3 skyriaus vedėjas ats. mjr. Raimundas Ardavičius tvirtino, kad surinkti pratybų dalyvius nekilo problemų.

„Tai pirmos planinės kovinių šaulių pratybos, kur tobulinami įvairūs taktikos elementai. Pagrindinis tikslas – įvertinti kovinių šaulių individualų ir kolektyvinį parengimo lygį ir stiprinti sąveikos įgūdžius. Privalome išmokyti veikti kaip vienas stiprus šaulių padalinys“, – sakė ats. mjr. R. Ardavičius.

Jo teigimu, pagrindinis dėmesys skiriamas kovinio įsakymo rengimui, objektų apsaugai, žvalgybos ir kovinio patrulio organizavimui ir, savaime suprantama, sąveikos didinimui. Ryšio priemonių naudojimas visų pratybų metu buvo limituotas, nes ne veltui dar Tadas Blinda žinomame vaidybiniame filme yra pasakęs, kad „tyla – gera byla“.

KAIP VYKO

Apleistame pastate įsikūrę *blogiukai* ten pat įkalino ir mūsų šaulius.

Nakties sutemos patikimai slėpė priešų įkurtą bazę, todėl jie jautėsi gana saugiai, nors sargyba, be abejonės, nuolat patruliavo. Galbūt būtent dėl to lange vis pasimatydavo blanki švieselė, kuria įkaltą saugantys kovotojai vis pasišviesdavo keičiantis sargybai.

Prieš vykdant įkaito laisvinimo operaciją buvo nutarta atlikti detalią žvalgybą. Koviniai šauliai bandė nepastebėti kuo arčiau prislinkti prie *blogiukų* bazės, tačiau tai pavyko ne iš pirmo karto. Čia išryškėjo improvizacijos galia, mat įkaltą pagrobę asmenys išplėtė sargybos „perimetro“ ilgį ir žvalgai turėjo pasidaryti reikiamas išvadas objektą stebėdami iš didesnio atstumo. Galiausiai užduotis buvo atlikta. Keliais visureigiais įsiveržusi šturmo grupė veikė visiškoje tamsoje ir, būkime atviri, tai nemenkai apsunkino įkaito išvadavimo operaciją. Reikėjo ne tik neutralizuoti oponentus, bet ir tuo pat metu įsiveržti į pastatą pro gana aukštai buvusį langą naudojantis draugų pagalba.

Kaip ir dera, viskas baigėsi gerai. Įkaltas išvaduotas, sužeidimų išvengta. Jau paskui, po aktyviosios fazės pabaigos, pasiteiravome vieno iš kovinių šaulių, kas labiausiai trukdė vykdyti užduotį. „Maistas, – buvo atsakyta, – karantinas visiems turi pasekmių, o ir čia, miškuose, *pasikūdinti* taip ir nepavyko.“ x

2

DEVYNI IŠ DEŠIMTIES ŠAULIŲ NEMOKA UŽSIRIŠTI BATŲ

1. Ir prie uniformos, ir prie civilių rūbų miškuose batų raišteliai kišami į batų vidų.

7

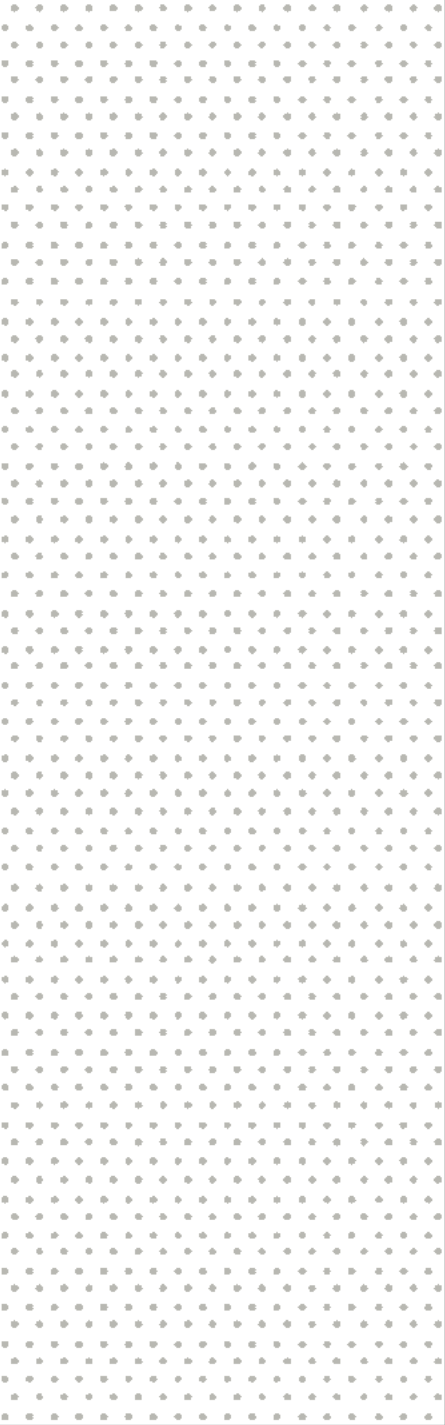
TEKSTAS: Gabrielius E. Klimenka, Eduardas Klimenka #KlimEndka

NUOTRAUKOS: Ūla Klimenkienė

Kai per mokymus paklausiu, kas moka užsirišti batus, paprastai visi šypsodamiesi pakelia ranką, nes yra šventai įsitikinę, kad tikrai moka.

Kitas klausimas – kam pasitaiko, kad netikėtai atsiriša batai? Paprastai pakyla didžioji dalis rankų, nedrąsiai, nes įtaria klastą. Pakalbame šia tema ir tada mokomės, kaip juos reikia užsirišti, nes pasirodo, kad nemoka niekas, o tie, kas moka, nežino, kodėl moka. Mokančių paprastai grupėje atsiranda vienas ar du, kiti riša batus neteisingai. Dažną tėvai taip išmokę, tad tenka persimokyti, kaip reikia rišti teisingai.

Kai kurie gudročiai atsirišančio batų mazgo problemą bando išspręsti surišdami kilputes du kartus. Tačiau tai nėra pats geriausias sprendimas.

KODĖL ATSIRIŠA BATAI

Taip jau yra, kad kai kuriems žmonėms nuolat atsiriša batai. Dažnai tai būna kurios nors konkrečios kojos batas. Žmogus jau būna per gyvenimą visko išbandęs nuo visokių dvigubų mazgų iki izoliacijos sutvirtintų batų, kitas susitaisęs su atsirišančio bato lemtimi, trečias išvis spjovė į viską ir patenkintas vaikšto avėdamas batais, kuriems nereikalingi batų raišteliai. Atsirišančio bato problema paprastai kyla dėl trijų žemiau išvardytų priežasčių.

III. Slidūs batų raišteliai. Ko gero, rečiausiai pasitaikanti problema, kurios niekaip neišspręsi, net jei moki tinkamai užsirišti batus, taigi geriausias sprendimas nesikankinti ir tiesiog juos pasikeisti į kokybiškesnius. Slidžių raištelių niekaip nesuriši taip, kad jie tvirtai laikytų, tad arba kankiniesi, arba keiti.

II. Silpnai užrištas mazgas. Kaip turbūt žinote, geras mazgas pasižymi trimis savybėmis: lengvai užsiriša, tvirtai laiko, lengvai atsiriša, tad, jei jūs netikusiai jį surišote, turite bėdą. Ši problema paprastai atsiranda skubant arba nepakankamai suveržus batų raištelius, tad ilgainiui bet koks nesutvirtintas mazgas atsipalaiduos. Problemos sprendimas – rišti atidžiai ir pakankamai suveržiant.

I. Netinkamas mazgas. Kaip jau turbūt supratote iš straipsnio pavadinimo, tai – visų batų rišimo problemų lyderis. Rodos, kiekvienas moka juos rišti, bet dažniausiai užrišamas netinkamas mazgas. Tą mazgą greičiausiai šaulys išmoko iš savo tėvų, o šie – iš savų. Taigi tą netikusį mazgą galime laikyti šeimos tradicija, bet tai nėra mazgas, kuriuo derėtų rišti batus. Problemos sprendimas – išmokti tinkamą mazgą.

KODĖL REIKIA MOKĖTI BATUS UŽSIRIŠTI TINKAMAI

Kiekvienas mazgas turi savo paskirtį ir, jei jį surišote netinkamai, vadinasi, jis netinkamai ir atliks savo funkciją.

Taigi tinkamai užrištas batas gali apsaugoti sveikatą. Čia dabar kas per nesąmonė?

Viskas labai paprasta. Tarkime, štai hipotetinė, bet gana dažna ir reali situacija: bėgi sau patenkintas, staiga atsirišo batas, pats nepastebėjai ir užlipai ant žemės besivelkančio raištelio... Žinoma, čia gali ir draugas juoko dėlei ant jo užminti, bet tikiuosi, neturi tokių kvailų draugų, kurie taip darytų... Taigi parvirtai. Gerai, jei viskas pasibaigė tik barščiais iš nosies, o juk šiuo atveju galima nukentėti ir daug labiau: kaulų lūžiai, smegenų

sutrenkimas ir kitos bėdos, pavyzdžiui, galva išdaužtas stiklas (*be true story*). Na, jau, rodos, supratote, kur link lenkiu.

Kai kurie gudročiai atsirišančio batų mazgo problemą bando išspręsti surišdami kilputes du kartus. Tačiau tai nėra pats geriausias sprendimas. Žinoma, batai tokiu atveju greičiausiai neatsiriš ir laikys tvirtai, tačiau, kad ir kaip būtų paradoksalu, čia ir yra šio dvigubo užrišimo bėda. Vėlgi, hipotetinė ir gana reali situacija: tarkime, buvute kur nors prie vandens [priepilaukoje, ant ledo, laive ar pan.] ir netikėtai įkritote į vandenį. Įkritus į vandenį pirmas dalykas, ką turėtumėte padaryti, tai nusispirti batus, nes kitaip jie trauks į dugną ir išsigelbėti bus gerokai sudėtingiau (žinoma, derėtų nusimesti ir kurpinę, o žiemą – striukę, tačiau dabar kalbame apie batus). Taigi, jei batas užrištas dvigubu mazgu, greičiausiai nepavyks jo lengvai atnarpinti. Gerokai padidėja tikimybė sveikintis su karais ir likti pas juos svečiuose, kol kas nors tavęs neras. Tos pačios taisyklės galioja ir tiems, kas mėgsta ne tik surišti dvigubą mazgą, bet dar ir ilgus batų raištelius keliskart apvynioti aplink batų aulą. Žodžiu, tinkamai užrištą batą galima atrišti vienu lengvu truktelėjimu, o su primaizgymu gali tekti ilgai pavargti.

Taip pat norisi priminti, kad net ir tinkamai užrištų batų raištelių kilputės derėtų sukišti į batus, nes keliaujant mišku jos gali kabintis už šakų, na, o tada pasekmės gali būti analogiškos kaip ir atsirišus batui. Tiesiog pasivaikščiojime nuvirtimas gali ir neturėti skaudžių pasekmių, tačiau taktinėje situacijoje pasekmės gali būti labai skaudžios.

IŠ KO SUSIDEA BATŲ MAZGAS (KAIP RIŠTI BATŲ MAZGĄ)?

Mokydami taisyklingą batų mazgą turime gerai mokėti surišti vadinamąjį tikrąjį mazgą (pavadinimas gali skirtis, jis kartais vadinamas geroju arba medicininio mazgu). Tikrasis mazgas yra laikomas seniausiu žinomu mazgu. Archeologai atranda, kad jis buvo naudojamas jau prieš 10 tūkstančių metų. Jis yra skirtas surišti dvi vienodo storio virves.

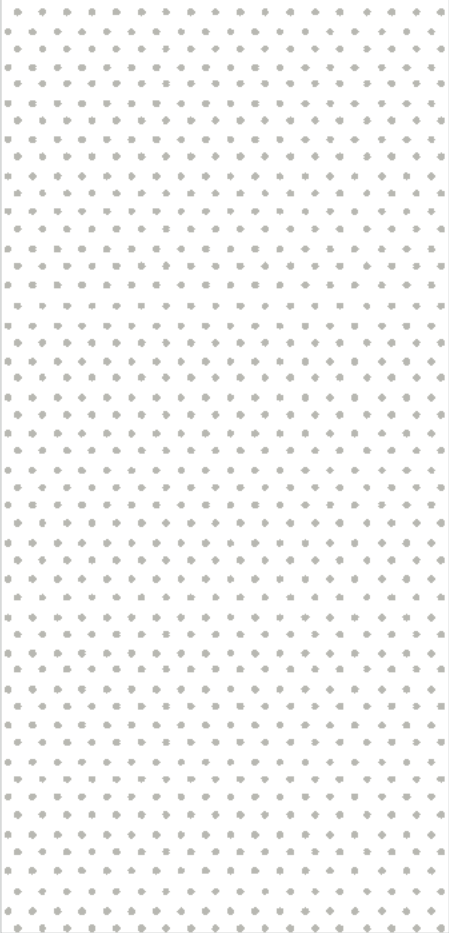
Taigi, kaip rišamas tikrasis mazgas? Sekite instrukcijas ir vadovaukitės nuotraukomis. »

Visų pirma turime surišti paprastąjį mazgą (liaudyje dar vadinamą „šūdmazgiu“). Rišant tikrąjį mazgą svarbu įsidėmėti, iš kurios pusės pirmą kartą sukryžiuojame virvutes. Nuotraukoje kairės pusės virvagalis yra priekyje. Dešinėje esančią virvelę apsukame į save. Pastaba: jei veržtumėte iki galo, ant virvės susidarytų paprastas mazgas.

Antra: dar kartą sukryžiuojame virvutes. Dėmesio: šį kartą jas kryžiuojame priešingai nei pirmą kartą, t. y., jei kairės pusės virvelė buvo priekyje, antrą kartą toje pačioje pusėje esančią virvelę kryžiuojame iš galo. Užveržiame. Išėjo tikrasis mazgas.

Kaip patikrinti, ar mazgas yra teisingai surištas? Turi būti dvi puskilpės, pro kurias du virvės galai išeina per tą pačią pusę. Dėmesio: abu kartus virvelę sukryžiavus iš tos pačios pusės (pavyzdžiui, iš priekio) gausime netikusį mazgą, kuriame virvelės galai išeina per priešingas puskilpės dalis. Šis mazgas yra netvirtas ir gali netikėtai atsirišti. Kadangi, kaip rodo praktika, devyni iš dešimties suaugusiųjų, surišę neteisingą mazgą, galvoja, kad tai tikrasis mazgas, mes su vaikais pamokose jį praminėme suaugusiųjų mazgu.

P.S. Primenu, kad, jei neaišku iš aprašo, galima žvilgtelėti į nuotraukas.

1. Paprastojo mazgo pradžia: kairė virvelė priekyje.
2. Tikrojo mazgo paslaptis: antra kartą virvelės kryžiuojame priešingai nei pirmąjį.
3. Taip atrodo tikrasis mazgas.
4. Suaugusiųjų mazgas išeina, kai rišdami tikrąjį mazgą antrą kartą supainiojame sukryžiavimą.
5. Batų mazgo pradžia.
6. Puskilpes formuojame greta paprastojo mazgo ir darome kiek ilgesnes nei delno plotis.

7. Gero mazgo paslaptis: kryžiuojame puskilpes priešingai, nei buvo prieš tai, t. y. kairė arčiau tavęs.
8. Taip atrodo tinkamai surištas batų mazgas.
9. Norėdami patikrinti ištraukite laisvuosius virvės galus iš mazgo: turi likti tikrasis mazgas...
10. ...jei liko suaugusiųjų mazgas, vadinasi, supainiojote antrąjį sukryžiavimą.

KAIPGI MAN RIŠTI BATŲ RAIŠTELIUS?

Išmokę rišti tikrąjį mazgą, be vargo surišite ir batų mazgą, nes čia naudojamas lygiai toks pats principas. Batų mazgas ir tikrasis mazgas skiriasi tik tuo, kad antrą kartą kryžiuodami virvutes vietoj virvagalių rišame puskilpes. Batų rišimo procesą lyginkite su nuotraukomis ir vadovaukitės čia pateiktu aprašu. Taip pat siūlau naudoti tas pačias sukryžiaavimo puses kaip ir nuotraukoje, bus lengvesnis algoritmo mokymosi procesas:

I žingsnis: batų raištelius sukryžiuojame taip, kaip rišdami paprastąjį mazgą. Įsidėmėkite, kurios pusės raištelis yra priekyje. Tada užrišame paprastąjį mazgą ir tvirtai jį suveržiame. Nuotraukos priekyje yra kairės pusės raištelis.

II žingsnis: suformuokite puskilpes. Dažnai jos formuojamos toli nuo paties mazgo, tai apsunkina mazgo surišimą, tad jis išeina silpnai suvežtas ir gana greitai atsipalaiduoja. Rekomendacija: kilputės formuokite prie pat surišto paprastojo mazgo ir darykite vos ilgesnes nei jūsų delno plotis. Vėlgi žiūrime į nuotraukas.

III žingsnis: prisimink, kurios pusės raištelis buvo priekyje (nuotraukoje – kairysis), taigi dabar sukryžiuok puskilpes taip, kad prieš tai buvusios priekinės pusės virvelė sukryžiavus atsidurtų arčiau tavęs. Paprasčiau tariant, turi rišti taip, kaip pirmą mazgą, tik galus sukryžiuoti priešingai. Tada tvirtai užveržk puskilpes ir voila turi gerai surištą batų mazgą.

Kaip patikrinti, ar tikrai surišote būtent tą mazgą, kurio mokėmės? Galima patikrinti ištraukus puskilpes iš mazgo (dėmesio: reikia ne atrišti, o ištraukti iš mazgo laisvus raištelio galus). Tada ant bato turėtų likti tikrasis mazgas. Jei išėjo suaugusiųjų ar kažkoks kitas raizgalas, vadinasi, supainiojai puses ar dar kokių bėdų privėlei.

Žodžiu, procesas laukia ilgas. Aš pats šią pamoką išmokau būdamas jau brandžiame amžiuje, tad turėjau bent porą metų kiekvieną kartą rišdamas batus galvoti, ką darau. Persimokiau, dabar rankos dirba pačios. Galiu net naktį, nematydamas ir be jokio vargo juos užsirišti tinkamai. Ryte užsirišu batus ir, jei iki vakaro nereikia nusauti batų, nesirūpinu, nes nebėra atsirišančio bato problemos. Jau ne vienas šaulys, karys ir skautas dėkojo už išminktą pamoką, kaip tinkamai užsirišami batai. Viliuosi, kad ir tau pavyks išmokti tinkamai užsirišti batus ir būti bent kiek saugesnis, taip pat sumažinsi procentą tų šaulių, kurie nemoka tinkamai užsirišti batų. Žodžiu, tinkamai išmokęs užsirišti batus, gyvenime turėsi bent viena problema mažiau. x

8

PASIEKTI VISĄ PASAULĮ, ARBA RADIO BANGŲ JĖGA

TEKSTAS: Dovilė Pukertaitė

NUOTRAUKOS: asmeninis Šarūno Brundzos archyvas

Būdami Lietuvos šaulių sąjungos šeimos dalimi, kiekvienas esame supami brolių ir sesių šaulių, kurie savo patirtimis, pomėgiais, darbais, asmeniniu pavyzdžiu dažnai stebina, motyvuoja ar įkvepia. Smagu susipažinti ir pažinti naujus žmones, todėl šįkart kviečiame į pokalbį su Suvalkijos šaulių 4-osios rinktinės šauliu Šarūnu Brundza, kuris sutiko papasakoti apie vieną savo pomėgių – radijo ryšius. Gal susidomėsite ir Jūs galimybe radijo bangomis pasiekti visą pasaulį, ne tik sesę ar broį šaulį pratybų lauke?..

Kada ir kodėl susidomėjote radijo ryšiu? Pradėjote pirkti įrangą?

Gerai pamenu, kai ankstyvoje paauglystėje stovėjau moksleivių kūrybos centro koridoriuje ir nužvelgęs skelbimų lentą negalėjau nuspręsti, kurį būrelį rinktis – radijo elektronikos ar radijo mėgėjų. Pasirinkau elektroniką, bet radijo mėgėjų sąjunga nedavė ramybės ilgus metus. Man visada patikdavo technika – mielai ką nors sutaisydavau ar sutverdavau. Prabėgus beveik trims dešimtmečiams prisiminiau savo aistrą radijui. Nusipirkau paprastą nebrangų SDR [Software Defined Radio] imtuvą, panašų į USB laikmeną, ir pradėjau klausytis eterio. Veiklos netrūko, trūko tik vieno esminio dalyko – negalėjau nieko siųsti radijo bangomis, nes tam reikalingas leidimas. Pradėjau domėtis leidimo išdavimo tvarka. Norint gauti leidimą radijo mėgėjų veiklai, reikia pateikti prašymą Ryšių reguliavimo tarnybai ir išlaikyti egzaminą. Visi egzaminų klausimai – vieši, yra net sukurta programėlė, padedanti ruoštis egzaminui. Mokytis nebuvo sunku, bet nėra viskas taip paprasta, nes nėra jokios literatūros lietuvių kalba. Nemažai egzamino klausimų galima rasti tiesiog įstatymuose, bet techninę dalį mokiausi angliškai. Išlaikęs egzaminą gauni leidimą ir šaukinį. Kiekvienas radijo mėgėjas turi unikalų šaukinį. Maniškis – LY2EE. Kai jau gavau leidimą, liko maža detalė – įkurti savo radijo stotį. Kol rinkausi, kokį siųstuvą-imtuvą ir kitą pagalbinių aparatūrą pirkti, suremontavau nelabai naudojamą kambarį, surinkau namo gyventojų parašus, kad leistų ant stogo tvirtinti anteną. Puikiai pamenu tą dieną, kai pirmą kartą įjungęs savo radijo stotį pabandžiau atsakyti kitame pasaulio gale kviečiančiam radijo mėgėjui ir jis mane išgirdo. To jausmo niekada nepamiršiu.

Iš kur buvo Jūsų pirmasis pašnekovas?

Pirmasis kontaktas buvo su radijo mėgėju iš Maltos 9HIGY. Nepamenu pokalbio turinio. Tik puikiai pamenu, kai pačią pirmą dieną eteryje užmezgiau kontaktą

su radijo mėgėju iš Gvadelupos už 8 195 km. Kaip pirmi dienai tai buvo įspūdinga, labai džiaugiausi.

Koks – toliausias užmezgtas kontaktas? Kiek jų turite iš viso?

Toliausias kontaktas, kurį galiu rasti savo loge, yra su Folklando salomis už 14 000 km, taip pat vieni toliausių yra Čilė – 13 000 km, Argentina – 13 000 km, Urugvajus – 12 000 km, Brazilija – 11 000 km, Japonija – 8 200 km, Dominika – 8 500 km. Ne visi kontaktai yra papuolę į logą, todėl sunku pasakyti tikslų skaičių, bet jų yra gerokai per tūkstantį. Esu kalbėjęs su radijo mėgėjais iš 76 šalių. Gali pasirodyti nedaug, bet aš stengiausi naudotis tik balso ryšiu, nenaudoju kitų moduliacijų, tokių kaip skaitmeniniai ryšiai ar kiti greiti protokolai, kur ryšius galima rinkti labai greitai. Visada teikiau prioritetą gyvam bendravimui balsu.

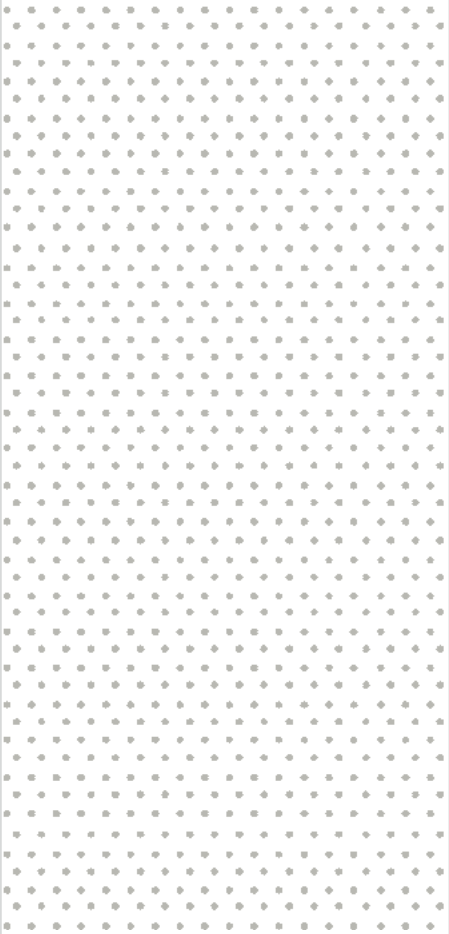
Papasakokite šiek tiek apie procesą. Kaip vyksta kontakto užmezgimas?

Paprasčiausias būdas užmezgti kontaktą yra tiesiog klausyti, kas vyksta eteryje. Jei išgirstate kažką šaukiant „CQ CQ CQ“, tai reiškia, kad tas radijo mėgėjas kviečia bet kurią stotį atsiliiepti. Tada galima tiesiog atsakyti jam pasakant savo šaukinį. Jei signalas jį pasieks, jis atsilieps jums pakartodamas jūsų šaukinį ir taip patvirtindamas, kad jus girdi. Tada su juo pasilabinate, apsikeičiate raportais (apie signalo stiprumą ir kokybę) ir galite kalbėtis įvairiomis temomis. Vieni kontaktai apsiriboja tiesiog raporto apsikeitimu ir viskas tuo pasibaigia, kiti gali trukti valandas, jei pašnekovas būna kalbus ir randate bendrų temų.

Kontaktą galima užmezgti ir pačiam šaukiant CQ bei laukiant, gal kažkas pasaulyje jus išgirdo ir atsilieps. Dažnai ilgai laukti nereikia, greitai kas nors išgirsta ir atsiliiepia, o kartais susidaro net eilė norinčių pasikalbėti ir įsirašyti kontaktą su jumis į savo logą. »

1. Šarūnas Brundza savo įkurtoje radijo studijoje.

Puikiai pamenu tą dieną, kai pirmą kartą įjungęs savo radijo stotį pabandžiau atsakyti kitame pasaulio gale kviečiančiam radijo mėgėjui ir jis mane išgirdo. To jausmo niekada nepamiršiu.

1. Kiekvienas kontaktas išsaugomas kontaktų duomenų bazėje (loge) ir parodomas ant žemėlapio. Taip pat nuolat sekamos oro sąlygos bei žaibų išlydžiai (trečias monitorius).

2. Pagrindinis radijo stoties instrumentas – siųstuvas-imtuvas.

Vienas netikėčiausių ir toliausių kontaktų – su radijo mėgėju iš Folklando salų už 14 000 km. Išgirdau jį kviečiant radijo stotis kontaktui ir neturėdamas daug vilčių, kad jį pasieksiu, atsiliepiu. Mano nuostabai jis atsakė. Tada supratau, kad galiu pasiekti visą pasaulį.

Radijo mėgėjai yra sugalvoję įdomių programų ir užsiėmimų. Pavyzdžiui, viena iš jų yra „World Wide Flora & Fauna“. Šios programos esmė yra darbas eterijoje ne iš namų radijo stoties, o iš gamtos. Programoje yra dviejų tipų dalyviai – aktyvatoriai ir medžiotojai. Ši programa yra aktyvi ir Lietuvoje. Norint tapti aktyvatoriumi, radijo mėgėjas turi pasiimti savo mobilią stotį, nuvykti į vieną iš nurodytų sąraše regioninių parkų ar draustinų ir ten išsikėlęs anteną dirbti eterijoje, kol surinks reikiamą kiekį kontaktų. Surinkus taisyklėse numatytą kiekį yra užskaitomas to parko aktyvavimas. Už įvairius aktyvavimo kiekius yra skiriami apdovanojimai. Kita pusė yra medžiotojai, jie dažniausiai dirba iš namų. Jie stengiasi sumedžioti ryšius su kuo daugiau skirtingų parkų, už tai taip pat skiriami apdovanojimai. Yra prigalvota ir kitų, pačių įvairiausių programų, tokių kaip SOTA (*Summits on the air*), YOTA (*Youth on the air*), COTA (*Castles on the air*). Taip pat norėčiau paminėti vieną įdomesnių lietuviškų programų – Lietuvos partizanų takais. Diplomai programoje išduodami už radijo ryšius iš partizanų vadaviečių, bunkerių, paminklinių ar kitų istorinių vietų, skirtų Lietuvos partizanams, jų giminaičiams bei padėjėjams.

Šaukiniai – svarbus elementas, kaip jie suteikiami? Kokie būna?

Kaip ir minėjau, kiekvienas radijo mėgėjas ar klubas turi savo šaukinį. Šaukiniai sudaromi iš šaliai priskirto prefikso ir sufikso (galūnės). Lietuvos prefiksas yra LY. Šaukinius Lietuvoje suteikia Ryšių reguliavimo tarnyba. Šaukinys skirtas radijo mėgėjui eterijoje identifikuoti, todėl jį visada būtina pasakyti prieš pradėdant pokalbį, pakartoti pokalbio metu ir pabaigoje. Išgirdus šaukinį galima iškart identifikuoti, iš kokios šalies yra radijo mėgėjas. Jei neturiu kontakto su tokia šalimi, stengiuosi žūtbūt prisišaukti.

Paminėti įvairioms progoms galima paprašyti proginio šaukinio. Proginį šaukinį galima iš karto nesunkiai atskirti, nes jie sudaromi šiek tiek kitaip, bet prefiksas visada yra tos šalies, kuri jį suteikė. Lietuvoje taip pat yra populiari praktika naudoti proginis šaukinis. Taip buvo, kai Lietuva šventė valstybės atkūrimo šimtmetį. Tikrai buvo nemažai radijo mėgėjų ir klubų, kurie dirbo proginiais LY100 šaukiniais.

Proginis šaukinys ypatingas tuo, kad jį išgirdęs radijo mėgėjas visada pasidomi, kas tai per šaukinys, kokiai progai jis skirtas. Tai yra puikus būdas paminėti ar paskleisti pasauliui žinią apie vienokį ar kitokį įvykį, datą, žmogų ir t. t. Radijo mėgėjai, dirbdami proginiais šaukiniais, padaro tūkstančius kontaktų, taip tūkstančiai žmonių sužino apie jų skleidžiamą žinią. Tokie šaukiniai yra mėgstami ir netgi kolekcionuojami loguose. Vienas iš įsimintiniausių proginio šaukinio buvo lenkų radijo mėgėjų klubo, kuris yra įsikūręs mieste, netoli kurio nukrito Dariaus ir Girėno lėktuvas. Jie dirbo eterijoje su proginio šaukiniu Dariaus ir Girėno skrydžiui paminėti. Lenkai skleidė žinią apie lietuvių pilotus – labai nustebau išgirdęs juos eterijoje.

Kiek laiko praleidžiate eterijoje? Ką Jūs iš to gaunate?

Kai tik įsikūriau savo radijo stotį, tikrai daug sėdėdavau prie mikrofono ir su ausinėmis. Dabar net sunku pasakyti, kiek skiriu tam laiko. Turbūt labai epizodiškai įsijungiu, bet stengiuosi nepaleisti eterio. Esu susitvėręs anteną, su kuria galėčiau pasiekti radijo mėgėjų palydovus. Išbandžiau – veikia, bet vis neprisiruošiu paskirti tam pusdienį ir pagaliau užmegzti kontaktus per kosmosą. Be to, laukiu geresnio oro ir laisvadienio, kad galėčiau užlipti ant stogo ir patvarkyti anteną, nes ne per seniausiais praūžę stiprūs vėjai ir sniegas ją gerokai patampė. O su išderinta antena nėra saugu jungti siųstuvą visu galingumu. Manau, po remonto vėl bus galima dirbti visu pajėgumu. Norėčiau kiekvieną dieną užmegzti bent po vieną kontaktą.

Vienas iš svarbiausių radijo mėgėjų stoties elementų man yra nuolatinis mokymasis. Tai – nesibaigiantis tobulėjimo kelias. Kita svarbi dedamoji yra bendravimas. Niekada nežinau, kas atsilieps į tavo šaukinį. Dirbant eterijoje visas pasaulis tau yra po kojomis, esant palankioms sąlygoms galima pasiekti bet kurią pasaulio vietą.

Pasaulyje vyksta radijo mėgėjų varžybos. Ar jose dalyvaujate? Koks – jų tikslas? Pagrindinės taisyklės?

Radijo mėgėjų varžybos visame pasaulyje vyksta nuolat. Dažniausiai – savaitgaliais. Internetu galima rasti visą kalendorių ir pasirinkti patinkantį formatą ar datą. Beveik visų varžybų tikslas yra per nustatytą laiką užmegzti kuo daugiau kontaktų. Kiekvienos varžybos turi savo taisykles, susipažinti su jomis – tai pirmas darbas, kurį reikia padaryti. Taisyklėse nurodoma, kada vyks varžybos, tiksli pradžia ir pabaiga, kokiais dažniais, moduliacijomis, siųstuvų galingumu galima dalyvauti. Taip pat nurodoma, kaip bus skaičiuojami taškai. »

Taškai dažniausiai skaičiuojami už kiekvieną užmegztą kontaktą. Dažnai yra nurodomi ir daugikliai, pavyzdžiui, už kiekvieną šalį. Jei surinkai 50 kontaktų iš 10 šalių, vadinasi, turi 500 taškų. Po varžybų visi dalyviai nurodytu adresu turi išsiųsti savo logus (kontaktų sąrašus). Organizatoriai pertikrina visų dalyvių logus, suskaičiuoja taškus ir paskelbia nugalėtojus. Nugalėtojai skelbiami bendrai arba kategorijose, pavyzdžiui, ar tai asmeninė, ar komandinė įskaita, ar didelio galingumo stotis, ar mažo, apdovanojami ir skirtingomis moduliacijomis dirbę operatoriai ir t. t.

Aš asmeniškai nesu didelis varžybų mėgėjas ir dažnas dalyvis, bet keliose vis tik nusprendžiau dalyvauti, nes norėjosi išbandyti save ir pasisemti naujos patirties. Vienas iš įsimintiniausių buvo 2020 IARU trumpųjų bangų pasaulio čempionatas. Pasirinkau vieno operatoriaus su nedidelio galingumo stotimi ir tik balso kontaktais kategoriją. Varžybos vyko 24 valandas. Per tą laiką spėjau užmegzti per 300 kontaktų, šalių skaičiaus nė nepamenu, bet to pakako, kad savo kategorijoje užimčiau 22 vietą pasaulyje, 22 vietą Europoje ir 1 vietą Lietuvoje. Per tą parą numigau kelias valandas, bet stengiausi kuo ilgiau išbūti eteryje. Taip pat labai norėjau dalyvauti vienoje masiškiausių varžybų pasaulio mastu „CQ World Wide DX SSB Contest“, bet tą savaitgalį vyko šaulių pratybos, todėl teko atidėti kitam kartui.

Norintiems dalyvauti varžybose nereikia kokio nors ypatingo pasiruošimo, nebent nusiteikę kovoti dėl aukščiausių pozicijų. Tada atsiranda įvairūs taktiniai manevrai ir niuansai, kaip ir kiekviename sporte.

Nuo ko priklauso kontakto užmezgimo sėkmė?

Ryšiai labai priklauso nuo saulės aktyvumo, oro, paros laiko ir t. t. Dienomis, kai šviečia saulė, jonosfera susisluoksniuoja tinkamai dirbti vienais dažiniais, bet netinka kitais. Naktį, kai saulė nusisuka, jonosferos sluoksniai pasikeičia ir galima dirbti vėl kitokiais dažniais. Taip pat dabar esame saulės aktyvumo minimume, todėl kai kurios dažnių juostos yra beveik „uždarytos“. Reikia palaukti keletą metų, kol aktyvumas pradės didėti ir bus galima pasismaginti kituose diapazonuose, kurie šiuo metu labai aktyvūs.

Ką patartumėte norinčiam pradėti? Kokią literatūrą skaityti?

Pirma – turi patikti fizika, juk radijo bangos yra tokia pati elektromagnetinė spinduliuotė kaip ir šviesa, tik dažnis

skiriasi, o elektromagnetinė spinduliuotė yra fizikos sritis. Taip pat būtų gerai, kad technika ir elektronika nebūtų svetima, nes daug visko tenka gamintis savo rankomis. Pradžioje galima nusipirkti paprasčiausią SDR imtuvą už 30 eurų ir pradėti klausytis. Klausytis galite visko, tai yra visiškai legalu. Radijo spektras – neišsamiamas vandenynas, visada randi ką nors naujo. Randi signalą ir klausi savęs, iš kur jis transliuojamas, kaip koduotas, koks protokolas, kaip dekoduoti ir t. t. Taip ir mokaisi. O dėl literatūros lietuvių kalba, kaip ir minėjau, prasti popieriai. Anglų kalba literatūros – begalė. Galiu pasiūlyti pasidairyti po amerikiečių ARRL radijo mėgėjų asociacijos biblioteką, ten rasite knygų visomis temomis, puikių vadovėlių ir knygų pažengusiems ar ekspertams.

Šiandien gyvename kiek kitaip, ar pandemija kaip nors paveikė šį Jūsų pomėgį?

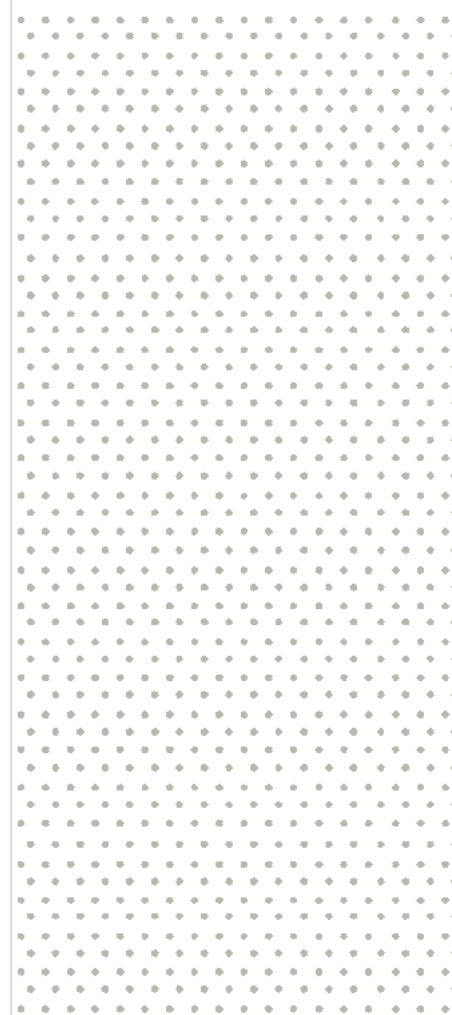
Pandemija visus uždarė namuose, o radijo mėgėjams tik to ir reikia. Buvo prašoma vengti kontaktų, bet radijo mėgėjams tai negalioja, atvirkščiai – dabar pats tinkamiausias laikas naujiems kontaktams. Gerai pamenu, kai per pirmąją bangą eteris buvo pilnas, buvo sunku rasti laisvos vietos pokalbiams. Apribojus bendravimą kasdieniame gyvenime radijo mėgėjai jį kompensavo bendravimu per radiją. Taip pat buvo dirbama proginiais šaukiniais STAYHOME ir STAYSAFE, raginant žmones likti namuose ir būti saugiems. Pandemija labai pagyvino radijo mėgėjų bendruomenę.

Pokalbio metu užsiminėte, kad atsisakėte dalyvauti vienoje masiškiausių varžybų pasaulio mastu dėl šaulių pratybų. Kaip visgi šaulystė atsirado Jūsų gyvenime?

Šauliu tapti galvojau seniai, bet turbūt neužteko ryžto. 2014 metų Ukrainos įvykiai taip pat turėjo nemažai įtakos. Po jų net pradėjau domėtis leidimo ginklui išdavimo tvarka. Bet turbūt lemtingas smūgis mano neryžtingumui buvo draugės pasiūlymas abiem tapti šauliais – to ir užteko, kad ilgai negalvojęs pateikčiau prašymą. Be to tuo metu labai aktyviai veikė Šaulių sąjungos reklaminė kampanija, kuri, matyt, kažkaip pasąmoningai surezonavo. Matyt, su amžiumi atėjo supratimas, kad turiu atiduoti Tėvynei tai, ką privalau.

Tapęs šauliu visada stengiuosi būti aktyvus Sąjungos narys. Perprasti šaulišką „virtuvę“ netruko ilgai. Netrukus buvau paskirtas skyriaus vadu, o šiais metais – būrio vado pavaduotoju. Pagal galimybes visada stengiuosi prisidėti prie šauliškos veiklos, dalyvauti mokymuose ir pratybose. Taip pat noriu perduoti savo patirtį ir žinias,

+ Beveik visų varžybų tikslas yra per nustatytą laiką užmegzti kuo daugiau kontaktų. Kiekvienos varžybos turi savo taisykles, susipažinti su jomis – tai pirmas darbas, kurį reikia padaryti.

kurių gavau būdamas radijo mėgėju, kitiems broliams ir sesėms, todėl esu paruošęs paskaitų ryšių temomis, kurios sulaukė gerų vertinimų ir atsiliepimų, taip pat ir prašymų pakartoti. x

EKSKURSIJOS IR ŽYGLIAI – JAUNŲJŲ ŠAULIŲ RITMU

1		
„Trimito“ informacija		
NUOTRAUKA: Rita Kybartienė		
Mokinių atostogų metas įprastai jaunesiems šauliams tampa aktyviu laiku, praleistu Lietuvos šaulių sąjungos organizuojamose stovyklose, kursuose ar būrelių vadovų sugalvotose ir vedamose pratybose. Kadangi dėl COVID pandemijos veiklas tenka organizuoti kiek kitaip – jaunimui skirta veikla taip pat vyksta prisitaikant prie šiandienės situacijos ir gyvenimo ritmo, nors, tiesa, kiek sulėtėjusio...	pasakojo apie Kauno miestą ir jo apylinkes – jaunimas dar geriau pažino miestą, kuriame gyvena, atrado įdomių vietų, kiemų, gamtos reiškinių. Apsilankymas Vytauto Didžiojo karo muziejaus Karinės technikos ekspozicijoje Kauno tvirtovės VI forte po atviru dangumi tapo ilgai lauktu įvykiu. „Saugiai laikydami visi karantino metu būtinų reikalavimų dalyvavome ekskursijoje VI forte, kur ne tik turiningai praleidome laiką, pabendravome, bet ir prisiminėme svarbius istorinius faktus apie Lietuvą“, – sakė Vytauto Didžiojo šaulių 2-osios rinktinės šaulė Rita Kybartienė, vadovaujanti Viktoro Kuprevičiaus jaunųjų šaulių būreliui.	įrangą, gautą iš kitų šalių, kurią naudojo Lietuvos kariuomenė ir kitos specialiosios tarnybos.
Velykų atostogas Vytauto Didžiojo šaulių 2-osios rinktinės neformalaus švietimo mokytojas Aidas Žydelis ir rinktinės jaunųjų šaulių būrelių vadovai nusprendė organizuoti aktyvias ir turinčias išliekančią edukacinę reikšmę.	Karo technikos skyriaus muziejininkas jaunesiems šauliams pristatė, kas sudaro ekspoziciją, apžiūrėję ir plačiau susipažinę su šiuo muziejaus padaliniu, jaunieji šauliai ne tik neslėpė džiaugsmo, kad pagaliau gali lankytis muziejuje, nors ir ne tokia gausiame būryje, kaip norėtųsi, bet ir džiaugėsi išgirstomis istorijomis bei pasakojimais apie karinę techniką. Pasak jaunojo šaulio Pauliaus, ekskursija buvo labai įdomi, nes jis sužinojo ne tik apie Kauną, VI fortą, jo istoriją, bet ir apie	„Artėjanti vasara ir vis gerėjantys orai, tikime, leis plėsti veiklos sritį, įgyvendinti naujas idėjas ir projektus su jaunaisiais šauliais. Smagu matyti vaikų motyvaciją ir norą dalyvauti šauliškose veiklose, aktyviai leisti laiką, eiti į žygius – visa tai labai reikalinga po praėjusios žiemos, nuotolinių darbų ir mokslų“, – sakė Vytauto Didžiojo šaulių 2-osios rinktinės neformalaus švietimo mokytojas A. Žydelis. x

MUŠKIETININKŲ IR PIKINIERIŲ GINKLUOTĖ XVI–XVII AMŽIAUS KARUOSE (I DALIS)

DAGTINĖS MUŠKIETOS

TEKSTAS: Vidmantas Airini

XVI amžiaus Europoje pastebimai išaugo ietimis, alebardomis, kitais šaltaisiais ginklais ir parakiniais šaunamaisiais ginklais ginkluotų pėstininkų reikšmė. Iš ginklų pavadinimų kilo ir juos naudojusią karių formuočių pavadinimai. Pikėmis (ilgomis ietimis) ginkluotiems kariams prigijo pikinierių pavadinimas. Arkebuzomis ginkluoti šauliai žinomi arkebuzininkų pavadinimu, o vėliau atsiradusias muškietas naudojantys pėstininkai pavadinti muškietininkais. Neskaitant minėtų ginklų, Senojo žemyno pėstininkai buvo ginkluoti alebardomis, partizanėmis (platų antgalį turinčiomis ietimis), tebenaudojo lankus ir arbaletus. Tiek šauliai, tiek pikinieriai prie juosmens nešiodavo skirtingų tipų kalavijus, o vėliau rapyras ir jas pakeitusias špagas.

1. Muškietininkų veiksmas. Ginklo parengimas ir šūvis naudojant forketę (dvišakę atramą). Jakobo de Geyno (*Jakob de Gheyn*) graviūros iš spaudinio *Waffenhandlung von den Röhren, Mussquetten und Spierren*, Amsterdamas, 1607.

10

Tobulėjančius rankinius šaunamuosius ginklus turintys šauliai gana greitai tapo svarbia pėstininkų dalimi. Jie buvo priskirti prie šveicarų, ispanų pėstininkų ir vokiečių landsknechtų sudaromų pikinierių keturkampių kolonų. Mūšyje šauliai rikiuodavosi glaudžios pikinierių rikiuotės priešakyje tam, kad pridengtų ir paremtų šią savo ugnimi. Paplitus arkebužoms, šaunamųjų ginklų svarba mūšyje dar labiau išaugo. Tokie ginklai įprastai turėdavo ne trumpesnius nei 60 cm lygius vamzdžius, o jų bendras ilgis siekdavo bent 120 cm, kalibras svyrudavo tarp 12,5 ir 18,5 mm. Žemyn palenkta ginklo buožė buvo pritaikyta šaunant įremti į dešinįjį petį. Spyna turėjo lenktą svirtelę su įspraustu dagčiu. Paspaudus nuleistuką, svirtelė nuleisdavo dagtį ir ši padegdavo lentynėlėje esantį paraką, o per uždegimo angą ugnis pasiekdavo užtaisą. Svirtelė buvo S raidės formos ir priminė gyvatę, todėl buvo pavadinta serpentinu (lot. *serpens* – gyvatė). Dagtinė spyna leisdavo iš ginklo iššauti sklandžiai ir laiku. Ilgainiui arkebuzos vamzdis buvo papildytas taikymuisi skirtu taikikliu ir kryptuku. Efektyvūs šūviai iš arkebuzų siekdavo 100 metrų. XVI amžiuje jos sverdavo palyginti nedaug (įprastai nuo 2,5 iki 5 kg), tad tapo lauko mūšiuose plačiai naudojamais ginklais. Arkebuzininkų ugnis pasiteisino jau XVI amžiaus pradžioje Vakarų Europoje vykusią karų metu. 2 mm storio plieninius šarvus arkebuzos peršaudavo per maždaug 30 m.

XVI amžiaus pirmajame ketvirtyje Europoje buvo atverstas naujas dagtinių šautuvų raidos puslapis. Apie 1520 metus ispanai kiek pakeitė *arquebus a croc* vadintą šaudymui nuo sienų ir gynybinių įtvirtinimų skirtą sunkųjį kablinį šautuvą, vietoje kablio pritaikę atramą tapusią, dvišakio antgalio ir koto sudaromą forketę, todėl ginklą buvo galima naudoti atvirame lauke. Ginklo svoris siekė 8–10 kg, o vamzdžio kalibras – 20–23 mm. Kulkos svoris padidėjo iki 50–60 g, t. y.

maždaug dvigubai daugiau, nei svėrė arkebuzos kulka. Kaip ir arkebuzas, ginklas buvo lygiavamzdis, o jo spyna dagtinė. Taip atsirado muškietas – ginklas, kuriam išvystyti prireikė dar kelių dešimtmečių. Apie 1525 metus pasirodęs grūdėlių pavidalo parakas labai palengvino ilgavamzdžių ginklų užtaisymą ir sudarė sąlygas jiems toliau vystytis bei paplisti. Muškietų vamzdžiai buvo gerokai ilgesni už arkebuzų – siekdavo 100–140 cm. Padidėjo šūvio galia. Pradinis muškietos kulkos greitis galėjo siekti 400–500 m/s. Iš tokio ginklo iššauta kulka galėdavo kliudyti taikinius 200 m atstumu, peršauti plieninius to laikoatarpio plokštinius šarvus, kurie, ypač šaunant per didesnę atstumą, buvo atsparūs lankų ir arbaletų strėlėms bei arkebuzų kulkoms. Tačiau taiklumu, kaip ir arkebuzos, muškietos nusileisdavo lankams ir arbaletams.

Ispanai sėkmingai panaudojo muškietas 1525 metų Pavijos (Šiaurės Italija, Lombardija) mūšyje, kuriame įveikė prancūzus. Taikliais šūviais iš už medžių ispanų muškietininkai sulaukė Prancūzijos kavalerijos puolimą, leidę laiku atžygiuoti saviškiams pikinieriams. Apie naujų rankinių šaunamųjų ginklų santykinai didelį taiklumą galėtų liudyti iš kronikų į istorinę literatūrą patekęs teiginys apie tai, kad ispanų šauliai net 20 kartų pataikė į Prancūzijos karaliaus Pranciškaus I (1515–1547) žirgo galvos šarvą. Šalia šių šautuvų privalumų buvo ir didelių trūkumų. Dėl gerokai ilgesnių vamzdžių muškietų užtaisymas buvo kur kas lėtesnis nei arkebuzų. Muškietininkai buvo labai pažeidžiami atvirame mūšio lauke. Jie galėjo sėkmingai šaudyti būdami už dirbtinių, natūralių kliūčių arba pikinierių, apsaugančių juos nuo kavalerijos atakų. Priedangos neturinčius muškietininkus priešas galėjo greitai sumušti ir išblaškyti. Praėjus keliems dešimtmečiams pėstininkų šautuvai buvo rimtai patobulinti. XVI amžiaus antrojoje pusėje buvo sumažintas muškietų svoris, pradėtos gaminti patogesnės buožės, leidžiančios ginklą »

1

8

11

jremti į petį. Tai buvo visus esminius bruožus turinčios muškietos plitimo pradžia. Tuo laikotarpiu buvo išvystyta nenutrūkstamą muškietų ugnį galėjusi užtikrinti kontrmaršo taktika. XVI amžiaus 7-ajame dešimtmetyje prasidėjusių ispanų kovų Nyderlanduose laikotarpiu muškietos tebebuvo ilgus didelio kalibro (18–22 mm) vamzdžius turintys ginklai. Šaudoma buvo naudojant didelį parako užtaisą ir sunkias 50–60 g švinines kulkas. Efektyvaus šūvio nuotolis liko 100–200 m, o kaunamasis nuotolis, per kurį kulka galėjo sužeisti arba užmušti šarvų neapsaugotą karį arba žirgą, galėjo siekti 300 m ir daugiau. Šaudyti iš šių ginklų toliau buvo naudojamos dvišakės atramos forketės. Palyginus su XVI amžiaus pirmąja puse, naujove tapo pasikeitusi ginklo buožė. Ji buvo pailginta, įremti į petį tinkamu padu. Nors pati buožė buvo masyvi, viršutinėje pusėje padarius nykščiuui skirtą išpjovą, ji turėjo gana ploną kakliuką. Šaudant buožė būdavo įremta į petį, o ties nuleistuku laikoma dešinės rankos plaštaka apimdavo kakliuką. Taip sumažėdavo atatranks poveikis, padidėdavo taiklumas. Ginklą laikyti dešine ranka už kakliuko buvo patogiau, lengviau, buvo galima reikiamu metu nuspausti nuleistuką. Atsirado įvairių formų lankelio pavidalo nuleistuko apsauga.

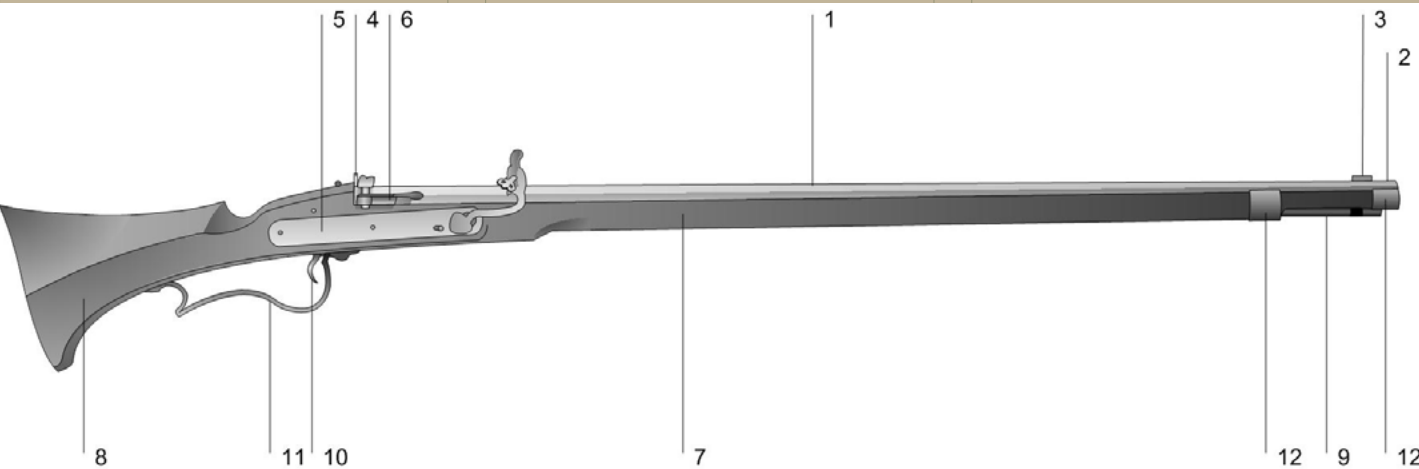
Mušketos pamažu tapo pagrindiniais pėstininkų šaunamaisiais ginklais. XVI amžiaus pirmojoje pusėje po Ispanijos muškietas pradėjo naudoti Vokietijos žemių, Prancūzijos (apie 1527 metus), o vėliau ir kitų šalių kariuomenės. Tikėtina, kad XVI amžiaus 7-ajame dešimtmetyje muškietų buvo visose Europos valstybėse. Tai buvo rinktinių pėstininkų ginklai. Sėkmingam šaudymui iš šių ilgų, sunkių, didele atatranka pasižyminčių lygiavamzdžių šautuvų buvo reikalingi stiprūs ir ištvermingi kariai. Turėdami tobulesnę ginkluotę, muškietininkai ilgainiui tapo arkebuzininkų pamaina, nors dėl lengvesnių šautuvų pastarieji dar ilgai išliko svarbia pėstininkų dalimi. XVI–XVII amžių sandūroje kai kuriose kariuomenėse muškietininkai sudarė jau apie pusę visų pėstininkų, pamažu įgydami didesnę reikšmę už pikinierius.

Naudojant muškietas atvirame mūšio lauke lemtingas buvo kontrmaršo, arba karakolės (isp. *caracol* – sraigė), taktikos išradimas. Jos esmę sudarė tinkamas šūviui pasiruošusių ir ginklus užtaisantių karių kaitos organizavimas. Taip buvo sudarytos sąlygos nuolatinei muškietų ugniai be ilgesnių laiko tarpų, kai neapšaudomas priešas galėdavo veikti netrukdomas. Rikiuotę sudarydavo 10–15 eilių išsirikiavę šauliai. Iššovę pirmosios eilės muškietininkai apsisukdavo ir per intervalus, paliktus tarp kitose eilėse esančių karių, arba pasidaliję į dvi dalis kairiuoju ir dešiniuoju rikiuotės šonais atsitraukdavo į rikiuotės galą užtaisyti savo muškietų. Tą patį veiksmą atlikdavo ir visos likusios eilės. Kai iššaudavo paskutinės eilės muškietininkai, už jų jau stovėdavo pirmos eilės muškietininkai, rankose laikydami šauti parengtus ginklus. Kontrmaršą buvo galima atlikti ne tik į priekį, bet ir atgal ar į šoną. Kad būtų atlikti visi kontrmaršą sudarantys persirikiavimo veiksmai, kariai turėjo būti gerai pasirengę. Tai skatino kariuomenėse įdiegti privalomą rikiuotės rengimą, lavinantį karių greitį, veiksmų sklandumą, reikiamus įgūdžius. Be to, rikiuotės rengimas stiprino karinę discipliną. Europoje atsirado tam tikri pėstininkų muštro ypatumai. Pavyzdžiui, pagal olandų muštrą muškieta šūviui būdavo paruošiama pagal penkiasdešimt privalomų komandų, iššaunant kartą per 2–3 minutes.

XVII amžiuje muškietininkų ginklai ir ekipuotė toliau tobulėjo. Buvo naudojami ginklai, turintys ne tik dagtines, bet ir sudėtingesnės konstrukcijos ratukines spynas, kurios labiausiai paplito kavalerijos ginkluotėje. Šiuo laikotarpiu dagtinės ir rečiau naudojamos ratukinės muškietos bendras ilgis siekdavo apie 175 cm, vamzdžio – 110–130 cm. Kalibras šiek tiek sumažėjo – svyravo tarp 18 ir 20 mm, kulka svėrė apie 50 g. Muškietos svoris buvo sumažintas iki 5–7 kg. Buvo toliau šaudoma nuo forketės, po kurios dvišakiu pradėta rišti kilpa, skirta šiai atramai užkabinti ant peties užtaisant ginklą. Muškietininkas nešiodavo odinę perpetę bandoljerą su prikabintais hermetiškais mediniais, oda aptrauktais indeliais, kurių kiekviename

buvo laikoma vienam šūviui skirta parako norma. Prie bandoljero muškietininkas prisikabindavo mažą parakinę su uždegti skirtu paraku, didelę parakinę, kulky maišelį, ginklui valyti skirtus taukuotus skudurėlius, dagtis ir vielokaiščius uždegimo angai. Manoma, kad XVI amžiaus 4-ajame dešimtmetyje Ispanijoje atsirado tik XVII amžiuje Europoje paplitęs popierinis šoviny. Jis buvo padarytas iš popierinės tūtelės su užtaisui skirtu paraku ir kulka. Užtaisant ginklą popierinę tūtelę parako pusėje reikėdavo prakąsti dantimis (rankos būdavo užimtos viena laikant ginklą, kita – šovinį]. Iš šovinio ant lentynėlės reikėdavo priberti parako, o didžiąją jo dalį subėrus į vamzdį suslėgti grūstuvu drūtgalyje, tuomet įleisti ten ir kulką su popierine tūtele bei ją „primušti“ grūstuvu iki pat drūtgalio. Šoviniai buvo nešiojami tam skirtame krepšyje, t. y. šovininėje, kur jų tilpdavo iki 40. Žygyje kas dvyliktas muškietininkas nešdavo smilkstančią dagtį, o prieš mūšį dagtis užsidegdavo visi. Nuo lietaus ar sniego dagtys būdavo slepiamos net ir aukštose skrybėlėse, naktį stovint sargyboje arba išpuolio metu būdavo laikomos skardiniuose vamzdeliuose su skylutėmis degimui reikalingam deguoniui patekti. Muškietininkų kapralas nešiodavo metalinį [paprastai plieninį] grūstuvą. Jį duodavo muškietininkui, kai reikėdavo iki galo įgrūsti vamzdyje įstrigusią kulką.

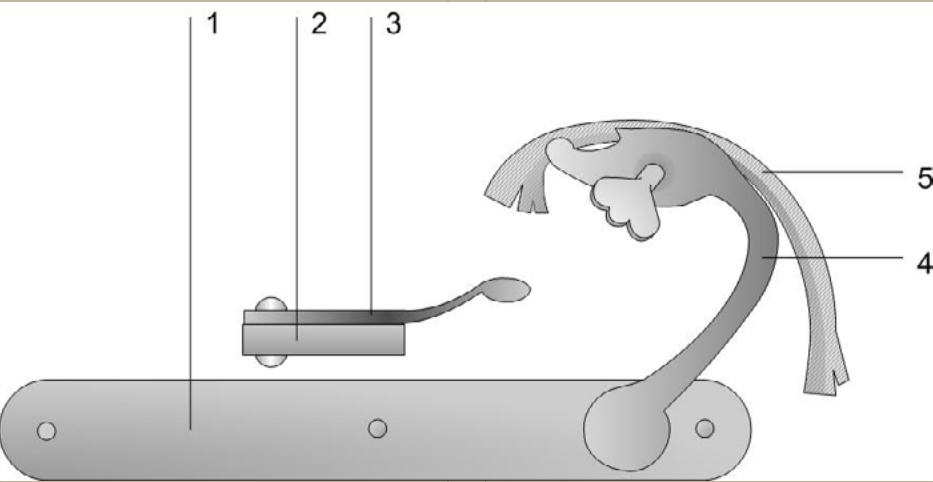
1611–1632 metais Švediją valdęs karalius Gustavas II Adolfas ne tik visiškai reorganizavo savo šalies kariuomenę, bet ir atvėrė naujas muškietų ugnies organizavimo galimybes. Tikėtina, kad jo iniciatyva muškietininkai buvo pradėti apginkluoti lengvesnėmis, maždaug 5 kg svėrusiomis muškietomis, naudojant popierinius šovinius su tiksliai atseikėtu parako kiekiu ir kulka. Lengvesnes ir patogesnes muškietas buvo galima užtaisyti kur kas greičiau nei iki tol. Šaudymo iš muškietos greitis išaugo iki vieno šūvio per minutę (anksčiau siekdavo 1 šūvį per 2–3 minutes). Išaugusią švedų muškietininkų ugnies galią, ypač kai jie šaudydavo galingomis centruotomis salvėmis, netrukus pajuto su jais kariavusių valstybių kariuomenės, tarp jų ir Kuršė

1. Muškietos dagtinė spyna. Kalibras – 18 mm. 2. Europa, XVII a. Ginklo bendras ilgis – 150 cm, vamzdžio ilgis – 110 cm, svoris – 4,5 kg (Vytauto Didžiojo karo muziejus, inv. Nr. G-253, G-254).	Muškieta dagtine spyna: 1 – vamzdis 2 – laibgalis 3 – kryptukas 4 – taikiklis 5 – spyna 6 – parako lentynėlė ir dangtelis 7 – apsodas 8 – buožė 9 – grūstuvas 10 – nuleistukas 11 – nuleistuko apsauga 12 – apsodo apkaustai (žiedai)	Dagtinė spyna: 1 – spynos plokštė 2 – parako lentynėlė 3 – lentynėlės dangtelis 4 – serpentinas 5 – dagtis
--	---	--

bei Livonijoje kovojusi Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kariuomenė.

Paprasta ir palyginti pigi dagtinės spynos konstrukcija lėmė tai, kad pėstininkai muškietas dagtinėmis spynomis plačiai naudojo iki pat XVII amžiaus paskutinio ketvirčio, o kai kuriuose kraštuose – ir iki XVIII amžiaus pirmojo ketvirčio. Vis dėlto buvo naudojami ne tik šios konstrukcijos šautuvai. Pėstininkų daliniai ne taip gausiai kaip dagtinėmis muškietomis, tačiau apsiginklavo ginklais, kuriems pritaikyta XVI amžiuje sukurta ratukinė spyna, o XVII amžiuje dalis jų turėjo ir tobulesnės konstrukcijos ginklus titnaginėmis spynomis. Muškietininkų ginkluotės vystymas, jų karinis rengimas ir tobulinama taktika pakeitė visuotinės karybos principus ir dar labiau padidino pėstininkų pranašumą kavalerijos atžvilgiu. x

KADA TIESA YRA NEPATOGI

1

1. Eitynės, masiniai susirinkimai ar protestai su fakelais žymi nestabilių laikų artėjimą.

TEKSTAS: Valdas Kilpys
NUOTRAUKA: Valdas Kilpys

Valstybės įvaizdis priklauso nuo to, kaip sėkmingai šalis įveikia įvairius iššūkius. Kritinėse situacijose (pandemija, terorizmas, technogeninės ar gamtinės nelaimės) valstybės negebėjimas suvaldyti situacijos neretai virsta sąmoningu noru nuslėpti teisingą informaciją. Totalitarinių valstybių atveju pradeda atvirai meluoti.

Tekste stengiamės išsiaiškinti melo prigimtį, kaip padidinti pasitikėjimą valstybe ir kur riba tarp tiesos sakymo ir „reikalingo melo“?

ISTORINIS ŽVILGSNIS Į MELO PROBLEMĄ

Klausimas meluoti ar ne – aktualus nuo seniausių laikų. Kiekvienas savaip jį sprendžia, tačiau tam tikros tendencijos atsekamos. Pradėkime nuo antikos. Aristotelis savo „Nikomacho etikoje“ tvirtina, kad meluoti nevalia. Platonas šiuo klausimu yra gerokai laisvesnis. Savo veikale „Valstybė“ jis leidžia meluoti gydytojams ir valdžios atstovams savo pacientų ir piliečių gerovei. Jo teigimu, esama dalykų, kurių piliečiams geriau nežinoti. Su tuo galima sutikti, tik viena nedidelė pastaba: Platono nuomone, valstybę turi valdyti itin išmintingi karaliai filosofai. Demokratija jam nėra priimtina valdymo forma.

Tarp modernių filosofų vyrauja dvi skirtingos nuomonės. Immanuelis Kantas meluoti neleisdžia. Radikalčiai. Kita vertus, nemažai filosofų tvirtina, kad galima meluoti, jei yra svarbus reikalas.

Regis, modernioji, pragmatizmo persunkta filosofija melo nesibaido ir jį labai lengvai pateisina, išskyrus tuos atvejus, kai kalbama apie žmogaus garbę nuplėšiantį melą ir šmeižtą.

Šv. Augustinas melą draudžia, tačiau pabrėžia, kad ši problema yra be galo sunki. Ypač kai susiduriama su valstybiniais reikalais. Taigi vieno požiūrio nėra.

KAS YRA MELAS?

Lietuvos šaulių sąjungos ideologas Vladas Putvinskis šauliams kėlė itin aukštus moralės reikalavimus. Dešimtyje įsakymų šauliams randame šeštąjį įsakymą, kuriame sakoma „būk tiesus ir teisingas“. Perfrazuojant – nemeluok. Kas ant dūšios, tai sakyk tiesiai.

Literatūroje melas apibūdinamas skirtingai. Vieni autoriai teigia, kad tai yra negarbingas elgesys, griauantis pasitikėjimą, kiti tai vadina nekalta kasdienybės dalimi, kuri padeda palaikyti socialinius santykius. Kalbant apie piliečio ir valstybės santykį, regis, tiesa būtų kažkur per vidurį.

„Jei visada sakytumėte tik tiesą, ne tik liktumėte vienišas, bet ir gyvenimą baigtumėte ligoninėje ar kalėjime. Melas yra tepalas, lengvinantis tarpusavio santykius ir leidžiantis palaikyti draugiškus socialinius ryšius“, – teigia psichologas Allanas Pease’as.

Visuomenėje vyrauja požiūris, kad melas kenkia tarpusavio santykiams ir vidujai yra neetiškas, tačiau akivaizdu, kad kasdieniame gyvenime melas yra neišvengiamas reiškinys. „Kiek melavimas yra teigiama, o kiek neigiama savybė, suprantama tik susidūrus su juridiniais kodeksais. Tačiau, psichologų nuomone, absoliučiai nemeluoti – jau yra tam tikra patologija“, – sako Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Medicinos akademijoje dėstantis Rytis Leonavičius. Remiantis minimų autorių mintimis galima teigti, kad griežtas nemelavimas vargu ar apskritai įmanomas. Ypač kai kalbame apie valstybės ir piliečio santykius.

MELO RŪŠYS

Bendriausia prasme melas yra kalba ar informacija, priešinga turimoms žinioms ar įsitikinimams, arba tai, kas sakoma, iš tiesų neatitinka to, apie ką galvojama. Etikos moksle identifikuojamos kelios melo rūšys:

a) netyčia ar juokais pasakytas melas;

b) melas, sakomas papuolus į bėdą gelbstint save ir / ar kitus;

c) sąmoningas arba skriaudos melas.

Ši melo rūšis yra pati niekingiausia, nes meluojantysis dažniausiai kitam padaro fizinę arba moralinę skriaudą.

Paskutinei, c melo rūšiai priklauso ir valstybės melai. Kita vertus, nereikėtų visko dramatizuoti, nes valstybės ir piliečio santykiai nebūtinai yra grįsti tik netiesos sakymu ar darymu. Egzistuoja labai aiškus skirtumas tarp sąmoningo melo ir tiesiog nutylėjimo. Kiekvienam valstybės piliečiui nebūtina žinoti visko, nes toks žinojimas neretai gali kelti pavojų pačiai valstybei.

Būtent todėl sukurtas atskiras valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymas.

MELAS, NUTYLĖJIMAS IR PASLAPTIS PILIEČIO IR VALSTYBĖS SANTYKIUOSE

Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatyme paslaptis nusakoma labai konkrečiai: tai – politiniai, ekonominiai, kariniai, teisėtvarkos, mokslo ir technikos duomenys, kurių praradimas arba atskleidimas gali pažeisti Lietuvos Respublikos suverenitetą, gynybinę ar ekonominę galią, pakenkti Lietuvos Respublikos konstitucinei santvarkai, politiniams interesams, sukelti pavojų žmogaus gyvybei bei sveikatai, konstitucinėms jo teisėms. Valstybės paslaptys pagal svarbą turi kategorijas.

Sunku pridėti ką nors protingesnio. Tačiau visada mintyje dera turėti esminę skirtį: tai, kas nežinotina, yra nelygu tam, kas yra sąmoningai meluojama. Dažniausiai valstybėje problemų kyla būtent dėl šio skirtumo neįsąmoninimo. Pilietis negali (sąmoningai) apgaudinėti valstybės, tarkime, nemokėdamas mokesčių, tačiau valstybinės institucijos negali teikti iškraipytos informacijos piliečiui tuomet, kai ji netraktuotina kaip valstybinę paslaptį. Kitu atveju tiek iš vienos, tiek iš kitos pusės susiduriame su niekingiausio melo atmaina.

Ne veltui sakoma, kad užtenka lašo melo pasitikėjimo jūrai užteršti. Piliečio ir valstybės santykiuose tai ypač galioja.

„KIAULĖS AKYS“

Kai akivaizdžiai meluojant sugautas žmogus neprisipažįsta, žemaičiuose sakoma, kad „įsidėjo kiaulės akis“. Šis piliečio ir valstybės santykis yra būdingas ten, kur piliečiai neturi realios įtakos valstybės valdymui, o rinkimai yra tik parodomieji, nieko nesprendžiantys.

Toli pavyzdžių ieškoti nereikia. Tarkime, daugybė svetimos valstybės Rusijos įvykdytų teroristinių aktų: Skripalių, opozicijos lyderio A. Navalno nuodijimai, Malaizijos oro linijų lėktuvo (skrydis MH 17)

Ne veltui sakoma, kad užtenka lašo melo pasitikėjimo jūrai užteršti. Piliečio ir valstybės santykiuose tai ypač galioja.

numušimas su beveik trijų šimtų civilių asmenų žūtimi ir t. t.

Kiekvienu atveju surenkami akivaizdūs, nepaneigiami įrodymai, tačiau Rytų kaimynė nepripažįsta savo kaltės, nors tu ką. Lieka tik spėlioti, koks dezinformacijos ir atviro melo srautas krinta ant vargšų piliečių galvos. Jie atsilygina tuo pačiu: pasitikėjimas savo valstybe Rusijoje ir Baltarusijoje yra itin žemas.

Rusija šiandien yra valstybė, kuri geriausiai, praktiškai parodo, kaip įmanoma manipuluoti informacija. Nors ne visada tai daroma profesionaliai, melo ir įžūlumo lygis negali nestebinti.

TIKSLAS NEPATEISINA PRIEMONIŲ

Žinomas jėzuitų vienuoliams priskiriamas posakis „tikslas pateisina priemones“ dar nuo vidurinių amžių yra tapęs savotiška „pasiteisinimo formule“ tiems, kurie atstovauja valstybei (politikams, tarnautojams, pareigūnams). Tačiau jis nėra teisingas arba turi racijos tik tuomet, jei jį valstybės atžvilgiu gali taikyti ir individualus pilietis.

Šiuolaikinio pasaulio didžioji problema sietina su tuo, kad dažniausiai galvojama ir tikimasi gerų tikslų („rezultatų“) ir ignoruojama priemonių, kuriomis siekiama tų tikslų, moralė. Žmogus visada siekia Gėrio. Net kai atliekamas niekšingiausias poelgis, atvirai meluojama, vis vien mąstoma apie kažkokį būtinumą, gėrį, dėl ko tai daroma. Einant šiuo keliu riba tarp blogio ir gėrio dirbtinai sunaikinama.

Būtent todėl geras tikslas niekuomet nepateisina prastų priemonių. Ir tai galioja tiek valstybei, tiek individualiam piliečiui, kuris ir yra esminė pastarosios dalis. x

+ Parodoje eksponuojama ir 15 vertybių, susijusių su Lietuvos šaulių sąjunga, – Lietuvos šaulių sąjungos vėliava, sportiniai prizai, uniformos ženkleliai.

„PRADŽIOS TAŠKAS“

TEKSTAS: Dovilė Andrijauskaitė
NUOTRAUKA: Andrius Fioklinas

Šiais metais Vytauto Didžiojo karo muziejus mini 100 metų jubiliejų. Jo istorija prasidėjo tuomet, kai paskelbus Lietuvos nepriklausomybės aktą ir pradėjus kurti Lietuvos kariuomenę kariuomenės vadovybė nusprendė Kaune įsteigti Karo muziejų. Nors darbai buvo pristabdyti, juos atnaujinus, 1921 metų vasario 16 dieną,

Vytauto Didžiojo karo muziejus buvo iškilmingai atidarytas. Muziejaus įkūrėjas generolas Vladas Nagevičius muziejų matė kaip kariuomenės ir visuomenės jungtį, kur pasakojama valstybės ir kariuomenės istorija, karybos raida, o svarbiausia, įamžinamas aukų dėl laisvės atminimas. 100-mečiui skirta paroda „Pradžios taškas“ – žymios menininkės, garsėjančios originalia kūryba ir instaliacijomis, Jolitos Vaitkutės kūrinys, pristatantis muziejaus pradžios tašką – generolą Vladą Nagevičių.

„Labai džiaugiuosi, kad muziejus pakvietė prisidėti prie labai svarbios, 100-mečiui skirtos parodos. Manau, kad dabar šią istoriją papasakoti nebūtų geresnio būdo, nes būtent visi šie objektai ir yra surinkti dėl vieno pradžios taško – generolo Vlado Nagevičiaus. Tai yra būtent ta forma, kuri įkūnija visą istoriją, kurią norėta papasakoti“, – sako menininkė J. Vaitkutė.

Parodoje įamžinama viena pagrindinių muziejaus misijų – įprasminti kovas dėl Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės, saugoti kovų ir kovotojų atminimą, jas liudijančias istorines vertybes ir relikvijas. Pagerbiant muziejaus įkūrėjo generolo Vlado Nagevičiaus indėlį į muziejaus kūrimą ir kuravimą ir naujojo muziejaus pastato, tapusio vienu iš valstybingumo ir Lietuvos nepriklausomybės simbolių, statybas – vienoje muziejaus salėje iškilo gen. V. Nagevičiaus portretas, sukurtas iš 1918–1940 metų laikotarpio Lietuvos

kariuomenę atspindinčių eksponatų, saugomų muziejaus saugyklose.

„Iš tikrųjų ne vieną kartą teko kurti būtent labai panašaus pobūdžio darbus, portretus, tačiau tai yra pirmas kartas, kai teko dėti eksponatus. Šiame procese reikia daug susikaupimo ir švelnumo kiekvienam objektui. Buvo labai įdomu liesti ir suprasti, kad tai ne šiaip daiktas, tai yra daiktas, kuris buvo naudotas, kuris priklausė kam nors, su kuriuo buvo ginamasi. Šie daiktai – ne tik labai specifiniai objektai, bet turi ir labai daug prado, kuris su jais ateina. Tai yra istorija, kurią reikia saugoti, gerbti ir rodyti kitiems“, – sako parodos autorė.

Parodoje iš 320 eksponatų sukurtas generolo Vlado Nagevičiaus portretas. Garsus gydytojas, archeologas, Karo muziejaus ir karininkų ramovės įkūrėjas generolas Vladas Nagevičius buvo

įžvalgus karininkas, suprantantis, kad siekdami išsaugoti valstybės nepriklausomybę piliečiai turi suvokti, ką reikia ginti. Todėl valstybės istorijos reikšmė ir globa buvo jo rūpestis. Nuo 1925 metų Vladas Nagevičius buvo ir Lietuvos šaulių sąjungos centro valdybos narys, apdovanotas Šaulių žvaigždės ordinu (1931 metais), o 1939 metais apdovanotas Šaulių žvaigždės ordino medaliu. Parodoje eksponuojama ir 15 vertybių, susijusių su Lietuvos šaulių sąjunga, – Lietuvos šaulių sąjungos vėliava, sportiniai prizai, uniformos ženkleliai.

Paroda „Pradžios taškas“ Vytauto Didžiojo karo muziejuje bus eksponuojama iki 2021 metų gruodžio 31 dienos. x

DRONAI: ŠAULIŠKA PATIRTIS IR JOS NAUDOJIMO GALIMYBĖS (II)

1. Krovinių transportavimas
dronu ir paleidimas.

TEKSTAS: Kęstutis Ščevinskas
NUOTRAUKA: Kęstutis Ščevinskas

DRONO GARSIAKALBIS

Dažnas patyrė, kad nespécializuoti dronai yra gana triukšmingi. Vykdam užduotis, kurios reikalauja tylos, tai gali tapti minusu, tačiau juk egzistuoja tokios užduotys, kur kaip tik reikia daug triukšmo, būtina klaidinti ar nukreipti dėmesį.

Papildomai prie drono montuojamas garsiakalbis išplečia naudojimo galimybes. Per jį iš drono valdymo pulto nuotoliniu būdu gali būti transliuojamas bet koks garsas, tiesiogiai pasakyta ar įrašyta kalba. Dronas neturi mikrofono, todėl pilotas negali girdėti, kas yra atsakoma ar koks aplinkoje garsas. Net jeigu ir būtų mikrofona, visą laiką girdėtumėte drono sraigtų keliamą triukšmą. Kitaip tariant, atgalinis ryšys yra kiek kompliktuotas. Veiksmingiausia komunikacija vykdoma išmokus bendravimo pagal iš anksto sutartus ženklus. Tai buvo išmėginta vienos teritorijos žvalgyme, kai per garsiakalbį vietinių gyventojų per drono garsiakalbį buvo užklausta, ar teritorija yra saugi, ir kaip to patvirtinimą paprašyta pamojuoti kaire ranka. Šių susitarimo ženklų gali būti įvairių ir jų netgi gali šauti į galvą jau vykdam konkrečią gelbėjimo užduotį.

Per pratybas tariamam priešui per garsiakalbį buvo pranešama, kad pasiduotų, ir išsakoma kita provokuojanti informacija, kuri padėtų jam prarasti tikėjamą pasipriešinimo tikslingumą, suabejoti savo pajėgumais ir taip būtų sužlugdyta jo valia. Tai lyg propagandinių lapelių mėtymas nauju būdu, kad demoralizuotų kitą.

Pratybų metu buvo panaudotas būrio vado padiktuotas įrašas: „Pasiduokite, jūs laukia karšti cepelinai ir šaltas alus“. Iš vėlesnių atsiliepimų sužinojome, kad patrauklūs pasiūlymai visada priverčia susimąstyti. Karantino metu dronas su garsiakalbiu buvo naudojamas patruliuojant Kauno Nemuno saloje ir Santakos parke.

Praėjusiame „Trimito“ numeryje rašėme apie dronų galimybes naudojant psichologinio poveikio formas garsu, vaizdo fiksavimo paprasta ir šilumine kamera subtilybes. Šauliška dronų naudojimo patirtis sufleruoja, kad net naudodami ne specializuotos paskirties skraidymo aparatus, kurių gali nusipirkti kiekvienas šaulys, galima pasiekti įspūdingų rezultatų kariniame rengime. Toliau tęsiame šią temą...

Per garsiakalbį buvo transliuojami įspėjamieji pranešimai: „Draudžiama būriuotis daugiau nei dviem asmenims. Laikykites saugaus atstumo.“ Besilaikantiems taisyklių buvo padėkojama: „Dėkojame, kad laikotės karantino reikalavimų.“ Ši priemonė pasitarnavo vykdam patruliavimą didelėse teritorijose ir sulaukė teigiamų atsiliepimų tarp kauniečių.

PROJEKTORIUS

Šiuo atveju prie drono pritvirtintas prožektorius taip pat tinka toms užduotims, kurios vykdomos „su triukšmu“. Tarkime, teritorijų ir objektų neslaptai žvalgybai naktį gali būti panaudotas ore skraidantis prožektorius. Ore zyziantis ir šviečiantis objektas negatyviai veikia ten esančių oponentų psichologinę būseną. Jautiesi nesaugus, stebimas arba, šnekant nenormine kalba, uždominuotas. Kuo aukščiau skrenda dronas, tuo didesnis teritorijos plotas yra apšviečiamas.

Krovinių transportavimas ir paleidimas Prie dronų gali būti montuojami priedai, kurie leidžia pritvirtinti krovinį ir jį transportuoti į nurodytą tašką. Nuvykus į nurodytą vietą krovinsys gali būti atkabinas ir numetamas numatytoje vietoje. Gali būti ir tokių atvejų, kai prie drono yra tvirtinamas užtaisas, kuris detonuoja su dronu atsitrenkiant į tam tikrą objektą (vadinamieji „dronai kamikadzės“). Jei yra galimybė prie drono tvirtinti papildomą svorį ir nuotoliniu būdu jį atkabinti nuo drono ir numesti krovinį, tuomet galima eiti dar toliau. Visiškai aišku, kad prie drono galima pritvirtinti šaunamąjį ginklą ir nuotoliniu būdu aktyvuoti mechanizmą, kuris anksčiau buvo minimas kaip krovinio paleidimas, o šiuo atveju galėtų tapti nuleistuko nuspaudimo aktyvatoriumi.

Vidutinis svoris, kurį gali pakelti nespécializuotas dronas, – 1 kg. Šio svorio limitas be vargo leidžia sugalvoti nemažai

galimybių į tam tikrą vietą nugabenti ir palikti tam tikrų daiktų, įrangos, sprogmenų ar pan.

Nusileidimas ant vandens Tam tikri priedai suteikia galimybę dronui nusileisti ant vandens paviršiaus. Šią galimybę reikia turėti atliekant skrydžius virš vandens, nes dėl įvairių aplinkybių dronas gali būti priverstas leistis. Šiek tiek pažangesnė šios funkcijos versija įgalina droną ne tik nusileisti ant vandens ir paviršiuje plūduriuoti, bet dar geriau, kai po nusileidimo vėl įmanoma pakilti. Esama dronų, kurie atsparūs vandeniui ir net gali plaukti, todėl jiems nėra būtinybės specialiai konstruoti priedus, kurie leistų išlikti plūdiam. Tokių skraidymo aparatų naudojimas suteikia daug galimybių įvairaus pobūdžio užduočių vykdymui prie vandens telkinių.

APIBENDRINIMAS

Šiame straipsnyje pateikėme tik kelias civilinio drono naudojimo galimybes. Kiekvienam aišku, kad civiliniai dronai yra ribotų techninių parametų. Pasitelkę elementarius skaičiavimus ir sveiką protą, galima modeliuoti, ką būtų įmanoma nuveikti su didesne ir galingesne technika, kurios vaizdo kamerų rezoliucija – kelis ar keliolika kartų raiškesnė, keliamoji galia – žymiai didesnė. Galingesnė technika atlieka skrydžius tyliu, aukščiau ir didesniais atstumais.

Tikimės, kad šie praktika patikrinti pavyzdžiai suteiks idėjų kitoms dronų pritaikymo galimybėms ir taip suburs dronų pilotus plačiau naudoti juos šauliškoje veikloje. Tam tikrų užduočių vykdymas gali būti siejamas su kelių ar keliolikos dronų naudojimu, kai net ir civiliniai dronai, organizuoti į vadinamąjį spiečių, gali tapti labai veiksmingi.

Būtina pastebėti, kad sparčiai tobulėjant technologijoms čia pateiktos galimybės po metų kitų jau gali pasirodyti juokingos. x

AR ŽINOME, KOKIUS SLAPTAŽODŽIUS SAUGU NAUDOTI?

14

TEKSTAS: Aušrius Juozapavičius,
Aistė Janulevičiūtė

NUOTRAUKA: Eimantas Genys

Saugiai elgtis internete ir tinkamai apsaugoti savo duomenis ir paskyras šiandien itin svarbu. Vis daugėja kibernetinių nusikaltėlių, kurie įgudusia ranka gali lengvai nulauzti silpnus vartotojų prisijungimo slaptažodžius. Vienas pagrindinių prisijungimo prie paskyros įrankių – kiekvieno vartotojo susikurtas slaptažodis, kurį įvedus patenkama į asmenines interneto svetainių paskyras. Šis slaptažodis neturi būti kuriamas atsainiai ir neapgalvotai – juk per jį kibernetiniai nusikaltėliai gali pasisavinti visą vartotojo asmeninę informaciją.

Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos kibernetinio ir informacinio saugumo kurso dėstytojas Aušrius Juozapavičius teigia, kad slaptažodžiai turi būti kuo ilgesni ir sudėtingesni, sudaryti iš visokių neįprastų simbolių: „Kodėl? Kad per trumpą laiką priešai jų negalėtų atspėti ar atkoduoti. Kartu jie turi būti tokie, kad patys galėtume juos gana lengvai atsiminti. Tad, kaip ir visur, siekiama kompromiso tarp saugumo ir patogumo. Įprastai siūloma naudoti 8–12 simbolių slaptažodžius, kuriuose būtinai turi būti mažųjų ir didžiųjų raidžių, skaitmenų ir specialiųjų simbolių [skliaustelių, kablelių, brūkšnelių ir pan.]“.

SLAPTAŽODŽIŲ STIPRUMAS TURI DAUG REIKŠMĖS

Pasak eksperto, slaptažodžių sudėtingumas (stiprumas) labai priklauso ir nuo sistemos, kurioje jie bus naudojami. Tarkime, namų belaidžio ryšio tinklui galime sugalvoti ir 30 simbolių slaptažodį – jis naudojamas labai retai, tad didelių nepatogumų dėl to nekils. Interneto svetainės „LinkedIn“ slaptažodžio ilgis taip pat nebuvo svarbus, nes po įsilaužimo į jos duomenų bazę 2016 metų gegužę paaiškėjo, kad ten slaptažodžiai laikomi neužkoduoti.

Tačiau 2021 metų vasario mėn., kai nusikaltėliai atrado netvarkingą viešai prieinamą „CityBee“ vartotojų

duomenų bazės archyvą, jame saugomų slaptažodžių ilgis turėjo labai daug reikšmės, nes „CityBee“ jie buvo užkoduoti silpnu SHA1 maišos algoritmu. Tai reiškia, kad jie nebuvo matomi plika akimi, tačiau įmanoma juos gana greitai sužinoti, jeigu jie yra trumpi arba lengvai atspėjami. „Pavyzdžiui, naršyklės paieškoje įveskite „sha1 hash online“ ir rasite daug puslapių, kurie leidžia užkoduoti žodį SHA1 algoritmu. Parašykite ten „Citybee“ ir gausite jo SHA1 kodą `119c0d61cf08c81436d8f6a18a0cb23767f448a46`.

Jeigu dabar pažiūrėtumėte į nutekintą „CityBee“ duomenų bazę, joje rastumėte net 164 vartotojus, kurių būtent toks ir yra slaptažodžio maišos kodas. Dar 41 vartotojas naudojo slaptažodį „kristina“. Vardas gražus, bet slaptažodis prastas, nes parašytas vien mažosiomis raidėmis, – šypsodamasis sako A. Juozapavičius. – O kaip nulauzti, jei slaptažodis kiek gudresnis nei tavo paties vardas? Tereikia pasiimti visus įmanomus slaptažodžius, tarkime, 7 raidžių ilgio („aaaaaaa“, „aaaaaab“ ir t. t.), juos po vieną užkoduoti naudojant SHA1 maišos algoritmą ir palyginti rezultatą. Jei matome, kad užkoduotas slaptažodis sutampa, vadinasi, jį atspėjome.“ Toks slaptažodžių perrinkimo būdas, kai mėginame visus variantus, angliškai vadinamas „brute force“ („brutali jėga“).

AR ILGAI UŽTRUNKA NULAUŽTI PAPRASTĄ SLAPTAŽODĮ?

Kadangi SHA1 – gana paprastas kodavimo būdas, bet koku kompiuteriu galima labai greitai perrinkti tuos visus variantus ir taip juos „atkoduoti“. Išties, galima nesunkiai apskaičiuoti, kiek laiko truks slaptažodžio paieška, jeigu jis sudarytas iš 7 mažųjų raidžių. Kadangi anglų kalbos abėcėlėje yra 26 raidės, galima sudaryti 26^7 kombinacijų [26 padaugini 7 kartus, t. y. 26 laipsniu pakelti septintuoju laipsniu], iš viso apie 8 milijardus. Kompiuteris su šiuolaikine vaizdo plokšte, kurią jau turbūt turi kiekvienas save gerbiantis kompiuterinių žaidimų mėgėjas (pavyzdžiui, RTX 3070), be jokio papildomo optimizavimo per sekundę atlieka 11 milijardų SHA1 kodavimo operacijų. Tai reiškia, kad bet koki 7 simbolių slaptažodį (sudarytą iš mažųjų raidžių), užkoduotą SHA1 algoritmu, galima nulauzti per 1 sekundę, 8 simbolių – per 20 sekundžių, o 9 simbolių – per 10 minučių.

Įdomu, kad net 11 % [t. y. daugiau kaip 10 tūkstančių] „CityBee“ vartotojų naudojo tokius paprastus slaptažodžius, sudarytus vien tik iš mažųjų raidžių. Jei bent dalis jų tą patį slaptažodį dar naudojo savo paštui ar kokiai kitai svetainei atidaryti, vadinasi, šimtai Lietuvos žmonių jau turėtų tikėtis,

kad į tas kitas sistemas kažkas įsibrovė [tokių jau yra, tiesa], o jei dar neįsibrovė, tai – tik laiko klausimas. „Įsilaužėliai – irgi žmonės, kartais miega, jiems reikia laiko, kol visus „aptarnaus“. Tad jeigu buvote toje „CityBee“ duomenų bazėje ir turite bent mažiausią įtarimą, kad naudojote savo slaptažodį dar kur nors kitur, meskite šį žurnalą į šalį ir skubiai pasikeiskite slaptažodžius. Ir kartu įjunkite 2FA“, – pataria A. Juozapavičius.

KOKIUS SLAPTAŽODŽIUS LENGVAUSIA NULAUŽTI?

Pirmiausia – esančius žodyne. „Jeigu slaptažodis yra bet kokios kalbos ir bet kokio ilgio žodis, pasinaudojant „CityBee“ pavyzdžiu, jį nulauzti galima greičiau nei per sekundę, nes sudėjus visus žodynus kartu vis tiek nesusidarys 11 milijardų žodžių rinkinys. Į tą patį blogų slaptažodžių sąrašą patenka ir bet kokie vardai, vietovardžiai, slengas ir šiaip bet kokie kada nors atspausdinti žodžiai“, – sako Lietuvos karo akademijos ekspertas.

Antra – trumpus slaptažodžius, pasak A. Juozapavičiaus, slaptažodžių tvarkyklei leiskite generuoti į labai ilgus [12 ir daugiau simbolių].

Trečia – tam tikro formato slaptažodžius. Pastebėta, kad žmonės mėgsta rinktis pirmą didžiąją raidę, tada rašyti mažąsias ir užbaigti skaičiais ar simboliais, pavyzdžiui, „Monika1987!“. Tarsi viskas gerai – ir mažųjų raidžių yra, ir skaitmenų, ir net specialusis simbolis panaudotas, o slaptažodį sudaro net 11 simbolių. „Jeigu nežinotume, kurioje pozicijoje yra tas specialus simbolis, o kur didžioji raidė, turėtume išties neprastą 11 simbolių slaptažodį, kurį reikėtų laužti apie 7 tūkst. metų $(27+27+10+33)^{11}$ [tiek kombinacijų] / 11 mlrd. [tiek per sekundę]. Tačiau pasirinkus šį konkretų „Monikos“ formatą, kur skaitmenys yra gale, visus variantus pavyktų rasti per 3 valandas“, – teigia dėstytojas A. Juozapavičius.

Išvada – slaptažodžiai turi būti ilgi ir sudaryti visiškai atsitiktinai, kaip tai padaro jau minėtos slaptažodžių tvarkyklės [programėlės, skirtos įsiminti daug skirtingų slaptažodžių, kurių galima rasti paieškojus „password manager“]. Beje, jeigu sistema leidžia slaptažodžiui kurti naudoti lietuviškas raides [su nosinėmis ir kitais diakritiniais ženklais], taip ir padarykite ir daugumai nusikaltėlių gyvenimą tikrai gerokai apkartinsite. x

NENUGALIMIEJI IŠ NEPALO. GURKAI (II)

TEKSTAS: Valdas Kilpys
NUOTRAUKOS: AIC

Pirmoje dalyje aptarėme gurkų radimosi įvairiose kariuomenėse istoriją ir aplinkybes, jų tikėjimą ir Nepale vykstančias atrankas. Šiame tekste pats metas pakalbėti apie šios kovingos tautos atstovų nuveiktus darbus ir konkrečius nutikimus bei išimtinai iš gurkų sudarytų dalinių specifiką.

KO JIE PASIEKĖ

Jungtinės Karalystės (JK) kariuomenės sudėtyje gurkai kariavo Pirmajame ir Antrajame pasauliniuose karuose. Pirmojo pasaulinio karo vokiečių karių prisiminimuose galima aptikti užuominų apie jų nuveiktus darbus. „Maži azijatų barbarai eina prieš kulkosvaidžius nė nesikūprindami. Daugelis jų žūva, bet jie nemoka trauktis“, – rašoma viename iš prisiminimų.

Gurkai į Prancūzijoje vykusius mūšius atvyko 1914-ųjų spalį. Būtent šiose kovose pirmasis gurkas – eilinis Kulbiras Thapa – buvo apdovanotas Viktorijos kryžiumi, aukščiausiu JK kariuomenės apdovanojimu. Šiame kare kovojo apie 90 000 gurkų, 20 000 žuvo, dingo arba buvo sužeisti.

Nepaliečiai pasižymėjo ir Antrojo pasaulinio karo metais kovose su japonais. Apie 130 000 karių iš Nepalo kovojo nuo Šiaurės Afrikos iki Birmos. Būta ir Europoje – daugiausia Italijoje ir Prancūzijoje vykusiuose mūšiuose.

Folklandų karas (angl. *Falklands War*) tapo puikia iliustracija, ką gali gurkai. 1982 metais prasidėjęs karinis konfliktas tarp Argentinos ir Jungtinės Karalystės dėl Atlanto vandenyno pietvakariuose esančių Folklando (Malvinų) salų įsiliepsnojo netikėtai. JK nusprendė pamokyti Argentinos karinę chuntą ir pasiuntė į susidūrimo vietą ir gurkų kovotojus. Sumaniai derindami realius kovinius veiksmus ir vis pabrėždami gurkų nenugalimumą (puikus PSYOPS pavyzdys) britai sulaukė ne vieno argentiniečių būrio pasidavimo iš karto po to, kai tie sužinodavo, su kuo gali tekti kautis.

Pastaruoju metu bene garsiausiai nuskambėjęs atsitikimas Afganistane, kai poste stovėjęs Dipprasadas Punas vienas atsimušinėjo nuo keliasdešimties talibų būrio. Pamatęs, kad prie stovyklos vartų bandomas padėti sprogmuo, gurkas nedvejodamas atidengė ugnį, bet jo automatinis šautuvas užstrigo. Tada panaudojo kulkosvaidį ir granatas.

Kai baigėsi šoviniai, gurkas vieną kitą talibą pasiuntė į geresnį pasaulį panaudodamas kulkosvaidžio stovą. Kaip pats sako, nemanęs, kad liks gyvas, tik „norėjau su savimi pasiimti kuo daugiau priešų“. Tačiau reikalai susiklostė gerai ir karys išgyveno. Apdovanotas antruoju pagal svarbą JK koviniu apdovanojimu (angl. *Conspicuous Gallantry Cross*).

Šių eilučių autoriui yra tekę bendrauti su kariais, kurie Afganistane tarnavo ne vieną misiją. Jų teigimu, gurkai dažniausiai saugo karines bazines: stovi bokšteliuose, patruliuoja. „Kai atvažiuoji prie bazės ir matai bokštelyje prie kulkosvaidžio stovintį gurką, viską privalai daryti pagal instrukcijas. Jie nepripažįsta jokių kompromisų, su jais nesusitarsi ir, jei kas ne taip, gali baigtis liūdnai“, – pasakojo ne vieną misiją atlikęs karys.

DABARTIS

Šiuo metu tikslų duomenų apie gurkų karius, savaimę suprantama, nėra, tačiau apytiksliai žinoma, kad Nepalo kariai sudaro vieną brigadą (apie 3 500 karių). Po nemažų debatų JK parlamente buvo nuspręsta, kad gurkai nebelaikomi samdiniais, todėl jų uždirbami pinigai prilyginti britų kario algai.

Kita vertus, Nepalas ir toliau gauna pinigų už „karių nuomą“. Iš pradžių dislokuoti Honkonge jie buvo perkelti į Angliją, nors dalis gurkų tarnauja Brunėje, kur mokomi karinių veiksmų džiunglėse.

Įdomi situacija susiklostė ir su gurkams vadovaujančiais karininkais. Kolonijiniu laikotarpiu britų karininkai į šiuos kiek netašytus karius žiūrėdavo iš aukšto, tačiau dabar viskas radikaliai pasikeitė dėl įvairių priežasčių. Pirmiausia dėl to, jog šie unikalūs kariai krauju įrodė, kad yra ištikimi kariūnai ir dėl to verti kuo didžiausios pagarbos. Karininkai dabar puikiai susipažinę su Nepalo kultūra, tikėjimais, papročiais. Nors neformaliai vis dar naudojami nepalietiški kariniai laipsniai, šiuo metu kiekvienas gurkas turi ir JK kariuomenės laipsnį.

JK parlamente periodiškai kas kiek metų vis iškyla diskusijų dėl šių karių reikalingumo. Kad ir kaip būtų, tačiau JK kariniame biudžete „Nepalo eilutė“ yra pastebima, todėl taupant lėšas vis iš naujo bandoma kelti „gurkų klausimą“. Tačiau pabaiga visuomet vienoda: šių karių niekas pakeisti tiesiog negali. Antrų tokių nerasi, todėl nusprendžiama ir toliau tęsti šių nepalaužiamų kovotojų tarnybą JK kariuomenės sudėtyje.

Gurkų kariniai laipsniai:

Subedar major	majoras
Subedar	kapitonas
Džemadar	leitenantas
Havildar major	vyr. seržantas
Havildar	seržantas
Naik	kapralas

KUKRIS, ARBA „PAPJAUSIM BET KĄ“

JK kariuomenėje gurkai nešioja įprastą britų kario uniformą, tačiau juos galima atskirti iš už nugaros kabančio kukrio. Tai nacionalinis pirmyn 20 laipsnių kampų lenktas į galą storėjantis ir plėtėjantis peilis. Gurkai šį ginklą segasi ir prie paradinės uniformos.

Šis peilis yra naudojamas ir kaip ginklas, ir kaip įrankis, mat juo labai patogu ne tik pjauti, bet ir smogti, sukalti kuolą ar tiesiog naudoti kaip kastuvėlį apkasuose. Egzistuoja labai aiški perskyra tarp civilinių ir kovinių kukrių: kovai skirtas šaltasis ginklas nenaudojamas ūkio darbams (ir priešingai).

Šio ginklo gamybos technologija, svoris, ilgis ir balansas yra nusistovėję per amžius,

JK kariuomenėje gurkai nešioja įprastą britų kario uniformą, tačiau juos galima atskirti iš už nugaros kabančio kukrio.

todėl tie, kurie yra bandę su jais šį bei tą nuveikti, gali patvirtinti, kad iš pažiūros didelis ir nepatogus peilis yra nepamainomas pagalbininkas daugeliu atvejų.

Šis šaltasis ginklas yra ir puiki priešų gąsdinimo priemonė. Juokaujama, kad po Folklando karo nemažai argentiniečių karių ir dabar sapnuoja kukrius savo košmaruose. Kapitonas Nermailas Rai pasakoja, kad mūšio dėl Tumbledown aukštumų metu nemažai argentiniečių karių pasidavė būtent dėl baimės prarasti galvą. Britų psichologinių operacijų specialistai šiuos gandus platino visais įmanomais būdais, taip palauždami oponentų valią priešintis.

ANEKDOTAS AR TIESA?

JK kariuomenėje pusiau juokais pasakojamas nutikimas, kai į gurkų dalinį buvo atsiųstas instruktorius, kuris turėjo atrinkti gabiausius karius desantininkų grandžiai. Šis prieš rikiuotę riktelėjo: „Kas sutinka šokti iš lėktuvo – du žingsnius pirmyn!“ Nepaliečių vyresnysis atsargiai pasiteiravo, kokiame aukštyje skris lėktuvas. „Apie 3 000 pėdų [kiek mažiau nei kilometras]“, – buvo atsakyta.

Iš rikiuotės du žingsnius žengė apie trečdalis vyrų.

„Tai čia tie drąsuoliai gurkai? – nustebė instruktorius, – kiti išsigando?“ Tada vėl prie jo priėjo vyresnysis ir atsiprašinėdamas teisinosi, kad, jei lėktuvas skristų kiek žemiau, sutikę būtų visi. Tik po kurio laiko buvo išaiškinta, kad šokama su parašiutais. Iš pradžių gurkai to nesuprato... x

1 / 2. Klasikiniai kukriai tapo įvairių šiuolaikinių peilių gamintojų produkcijos prototipais. Tokį kukrį galite nusipirkti „Armijai ir civiliams“.

ŠIAURĖS LANARKŠYRAS – UŽMIRŠTOJI LIETUVIŲ KOLONIJA ŠKOTIJOJE

16

1

1914 metais
Lanarkšyre gyveno
per 4 000 mūsų
kraštiečių, o Belšilyje
jų buvo tiek daug,
kad miestelis
imtas vadinti
„Little Lithuania“.

TEKSTAS: Ignas Babušis

Daugelis mano, kad įstojus į Europos Sąjungą ir atsivėrus valstybių sienoms įvyko didžiausia lietuvių emigracija iš šalies, tačiau tai netiesa. Didysis lietuvių egzodas įvyko XIX amžiaus pabaigoje–XX amžiaus pradžioje, kai gimtą kraštą paliko kone kas ketvirtas Lietuvos gyventojas. Lietuviai, žydai, lenkai ir rusai – visi traukė iš Lietuvos į Vakarų, daugiausia ieškodami geresnio gyvenimo, bet buvo ir tokių, kurie bėgo nuo carinės valdžios persekiojimo ar siekdami išvengti ilgos tarnybos rusų kariuomenėje.

1. Juozo Skripkos nuotrauka, asmeninis I. Babušio archyvas

2. Glazgo lietuvių choras – „North Lanarkshire Heritage Centre“

3

Absoluti dauguma emigrantų svajojo pasiekti Jungtines Amerikos Valstijas, tad kaipgi atsitiko, kad dalis jų nusėdo Škotijoje? Prasidėjus pramonės revoliucijai labai išaugo akmens anglies poreikis ir pradėta eksploatuoti Škotijoje glūdinčius anglių klodus. Lanarkšyro grafystėje šachtų buvo tiek daug, kad ją imta vadinti „Juodoju Škotijos kraštu“. Stiprių vyrų, nebijančių rizikuoti savo sveikata ankštose ir troškosiose kasyklose, poreikis buvo milžiniškas, todėl būtent čia patraukė tie, kurie ieškojo geresnio gyvenimo, be to, bilietas iki Niujorko buvo įkandamas ne kiekvienam (bilietas į JAV kainavo 5 svarus, o į Škotiją – 1 svarą). Glazgas, Belšilis ir Burbankas tapo ir laikiniais, ir nuolatiniais namais daugeliui išeivių – jau 1914 metais Lanarkšyre gyveno per 4 000 mūsų kraštiečių, o Belšilyje jų buvo tiek daug, kad miestelis imtas vadinti „Little Lithuania“. Škotijoje lietuviai nebuvo sutikti labai svetingai – škotų nacionalistai teigė, kad lietuviai atima jų darbo vietas kasyklose, pasitaikydavo ir muštynių baruose tarp protestantų škotų ir katalikų lietuvių. Škotų angliakasių sąjunga skundėsi, kad lietuviai yra streiklaužiai, girtuokliai ir nevalos, o nemokėdami vietinės kalbos nesupranta darbo instrukcijų ir kelia pavojų giliose šachtose. Neretai, siekdami išvengti persekiojimo, lietuviai keisdavo savo vardą ir pavardę.

Be šachtų, lietuviai taip pat darbavosi vietinėse plieno gamyklose, moterys darbo rasdavo plytų gamyklose. Buitinės sąlygos buvo gana skurdžios: anglimis kūrenamose mūrinėse trobose spietėsi ištisos šeimos, spaudoje buvo rašoma, kad kelios šeimos kartos gulasi skersai lovos, idant niekam nereikėtų nakvoti ant aslos.

Nuo pat lietuvių įsikūrimo Lanarkšyre klestėjo kultūrinis gyvenimas. Veikė Šv. Kazimiero, Škotijos lietuvių Blaivybės ir Pašalpos draugijos, Katalikų skaitykla,

Mosendo Šv. Šeimynos bažnyčioje pamaldos laikytos lietuvių kalba, Belšilio teatre kasdien vykdavo vaidinimai, o „Old Mason hall“ – vakarėliai, maskaradai, šokiai ir loterijos. Be abejo, būta ir paprastesnių pramogų – pavargusių po darbo angliakasių laukė barai ir kortuotojų būreliai. Dauguma lietuvių priklausė vienai ar kitai draugijai, prenumeravo lietuvišką spaudą. Veikė lietuvių orkestras, lietuvių baldų parduotuvė, kepykla, o muzikos krautuvėje laukė „ypač didelis lietuviškų rekordų pasirinkimas“.

Ypatingą reikšmę Škotijos lietuvių gyvenime turėjo 1914 metais kunigo J. Norbuto imtas leisti katalikiškos krypties savaitraštis „Išeivių draugas“. Keturiuose savaitraščio puslapiuose aptarinėtos katalikų pasaulio naujienos, Škotijos lietuvių kasdienybė, publikuoti apsakymai, dainų tekstai, reklamos. Ypač pašiepiami buvo „cicilikai“ ir socialistai, raginta stoti į blaivybės draugijas, peikta paplitusi girtuoklystė ir storžieviškumas, pristatyti įvykę spektakliai. Savaitraštis buvo leidžiamas net iki 1982 metų.

Prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui lietuvių emigrantų srovė į Škotiją nutrūko, o 1917 metais pasirašius Anglijos–Rusijos karinę bendradarbiavimo sutartį visi buvę Rusijos imperijos piliečiai (vyrai nuo 18 iki 41 metų) privalėjo stoti į anglų kariuomenę arba būti išsiųsti į Rusijos kariuomenę. Iš daugiau nei 1 200 lietuvių, kurie buvo išsiųsti į Rusijos kariuomenę ar anglų ekspedicinio korpuso gretose Sibire kovėsi su raudonaisiais, į Lanarkšyrą sugrįžo tik trečdalis. Po karo sugrįžti viliojo ir nepriklausoma Lietuva, kur buvę vakarykščiai angliakasiai pirkė žemę, statė sodybas. Po Antrojo pasaulinio karo lietuvių pabėgėliai dar papildė vietines bendruomenes. Nors ilgainiui lietuvių bendruomenė Lanarkšyre nunyko, Mosende iki šiol gyvuoja Škotijos lietuvių klubas. x

AUTOTRANSPORTO PRIEMONIŲ GAMINTOJŲ LOGOTIPAI, ŽYMĖJIMAS

1.1

1.2

1.3

2

ŠKODA

3

4.1

4.2

4.3

IVECO

4.4

17

TEKSTAS: Jonas Rinkevičius

Pradinė informacija apie automobilį yra jo firminiame ženkle (logotipe) bei žymėjime. Firminis ženklas (logotipas) atspindi įmonės bei automobilio „pavardę“, o žymėjimas – automobilio „vardą“. Automobilų istorijos žinovai teigia, kad per 135 automobilizmo metus pasaulyje veikė 8 tūkstančiai firmų, kurios pagamino dešimtis tūkstančių lengvųjų automobilių, sunkvežimių, autobusų modelių, ir kiekvienas jų turėjo tik jam būdingą skiriamąjį firminį ženklą bei pavadinimą.

Pirmuosius automobilius žymėdavo kūrėjų vardais (pavyzdžiui, „Benz“, „Daimler“, „De Dion“, „Panhard-Levassor“ ir pan.). Jų vardais dažniausiai pavadinavo ir automobilius gaminančias firmas. Dalis išradėjų vardų yra įamžinta ir dabar veikiančių firmų bei automobilių pavadinimuose, jų firminiuose ženkluose, pavyzdžiui, „Rolls-Royce“, „Bentley“ (Anglija), „Škoda“ (Čekija), „Bugatti“, „Ferrari“, „Lancia“, „Maserati“ (Italija), „Honda“, „Toyota“ (Japonija), „Buick“, „Cadillac“, „Chevrolet“, „Chrysler“, „Dodge“, „Ford“ (JAV), „Citroën“, „Peugeot“, „Renault“ (Prancūzija), „Opel“, „Porsche“ (Vokietija).

1. Anglija: „Jaguar“ (1.1), „Land Rover“ (1.2), „Mini“ (1.3)

2. Čekija: „Škoda“

3. Ispanija: SEAT

4. Italija: „Alfa Romeo“ (4.1), „Ferrari“ (4.2), FIAT (4.3), IVECO (4.4)

„Rolls-Royce“ firminiame ženkle atspindi firmos įkūrėjų – Č. Rolso ir F. Roiso – pavardžių inicialai ir liūtas – galybės simbolis (vėliau jis pakeistas skrendančios mergelės nimfos figūrele). „Bentley“ ir „Škoda“ firminiuose ženkluose atspindi firmų įkūrėjų V. Bentlio pavardės pirmoji raidė bei E. Škodos pavardė ir skrendantys paukščiai – greičio simboliai. Italų automobilių „Bugatti“ emblemoje įrašyti įkūrėjo E. Bugačio inicialai, „Ferrari“ – firmos įkūrėjo E. Ferario pavardė ir šuoliuojantis žirgas – greičio simbolis, „Lancia“ – firmos įkūrėjo V. Lančos pavardė skydo, vairo rato ir strėlės fone, „Maserati“ – firmos įkūrėjo A. Mazeracio pavardė ir Bolonijos miesto herbas (jūrų valdovo Neptūno trišakis). Japonų automobilių „Honda“ ir „Toyota“ firminiuose ženkluose įamžinti firmų įkūrėjų S. Hondos ir K. Toyodos vardai. Be to, „Toyota“ firminiame ženkle įrašyta stilizuota „T“ raidė žemės rutulio (galybės simbolis) fone. Vokiečių firmos „Opel“ firminiame ženkle – firmos įkūrėjo A. Opelio pirmoji raidė, o jos viduje pavaizduotas stilizuotas alkūninis vėlenas (kita versija – žaibas), „Porsche“ – firmos įkūrėjo F. Poršė pavardė, firmos įkūrimo vieta, šuoliuojantis žirgas ir elnio ragai – greičio simbolis.

Panašiu principu sukurti ir JAV firmų ženklai – įamžinti automobilių konstruktorių ir firmų steigėjų D. Biuko, A. L. de Kadilako, L. Ševrolė, V. Kraislerio, H. Fordo, R. Oldso vardai.

Kitos automobilius gaminančios firmos pasirinko šalies, miesto, kur įsteigta firma, pavadinimų santrumpas, išskyrus anglų firmą AC („Auto Cars“) ir olandų firmą DAF („Van Doorne's Automobielen Fabriek“). Ši pavadinimo firmos įkūrėjų brolių H. ir V. Dornų vardu. Tokį žymėjimą pritaikė ir italų firma FIAT („Fabbrica Italiana Automobili Torino“), ispanų firma SEAT („Sociedad Espanola de Automoviles de Turismo“), švedų firma SAAB („Svenska Auto Avia Bolaget“), vokiečių firmos BMW („Bayerische Motoren Werke“) ir MAN („Maschinenfabrik Augsburg-Nürnberg“). Rusijos ir NVS šalių automobilių gamyklos

bei jose gaminami automobiliai (išimtis ZIL – I. Lichačiovo gamykla) taip pat turi respublikų (BelAZ – Baltarusijos automobilių gamykla), miestų (daugiausia) arba kraštų (UralAZ – Uralo automobilių gamykla) pavadinimus, jų santrumpas atspindi ir emblemos (gamykliniuose ženkluose). Be to, firmos SAAB firminiame ženkle pavaizduotas lėktuvo profilis, o firmos BMW – propeleris, simbolizuojantis firmų ryšį su aviacija.

Dar kitos firmos pasirinko kalnų („Tatra“), laukinio žvėries („Jaguar“), augalo („Lotus“), planetų žvaigždynų („Ikarus“, „Mercury“, „Saturn“) pavadinimus.

Kai kurios firmos ir automobiliai turi mįslingus pavadinimus su dar mįslingesniais firminiais ženklais. Tokiu pavyzdžiu gali būti firma „Audi“, kurios įkūrimas susijęs su vokiečių inžinieriaus Augusto Horcho vardu. 1909 metais Saksonijoje, Cvikau mieste, jis įsteigė firmą „August Horch Automobilwerke GmbH“. 1910 metais dėl nesutarimų su verslo partneriais firmą paliko ir tais pačiais metais ten pat (Cvikau) įkūrė naują. Kadangi dvi firmos tokiu pačiu pavadinimu juridiškai veikti negalėjo, A. Horchas ją pavadino „Audi Automobilwerke GmbH“ (lotyniškai audi ir vokiškai horch reiškia tą patį – klausyk!). Firmos steigėjas firminiu ženklu pasirinko ausį (suprask, visi apie jo firmą ir gaminamus automobilius turi gerai žinoti ir girdėti). Dabartinis „Audi“ firminis ženklas – keturi žiedai – simbolizuoja dar ketvirtajame dešimtmetyje dirbusių keturių firmų („Audi“, DKW, „Horch“ ir „Wanderer“) sąjungą („Auto Union“).

Ne mažiau įdomi ir automobilio „Volkswagen“ (liaudies automobilis) pavadinimo atsiradimo istorija, susijusi su talentingo austrų kilmės konstruktoriaus Ferdinando Poršė bei to meto Vokietijos „tautos vado“ Adolfo Hitlerio vardais. Atėjęs į valdžią Hitleris, labai domėdamasis automobiliais, svajojo sukurti automobilį, kurį galėtų įsigyti kiekvienas Vokietijos pilietis. »

Tokį pigų, ekonomišką mažos klasės automobilį 1939 metais sukūrė Hitlerio tautietis F. Poršė. „Volkswagen Type 1“ (vok. Volkswagen – liaudies automobilis) automobilių masinė gamyba pradėta po karo, 1945 metais. Dėl neįprastos išvaizdos bei juodos spalvos jis gavo „vabalo“ („Käfer“) pravarde. Šių legenda tapusių automobilių be esminių konstrukcinių pakitimų iki 1978 metų Europos šalių įmonėse buvo pagaminta daugiau negu 20 milijonų. Garbingo „senelio“, neoficialiai pelniusio amžiaus pasaulio automobilio titulą, šlovingą žygį per pasaulį tęsia jo „anūkai“ (ypač populiarūs pasaulyje ir Lietuvoje yra „Volkswagen Golf“).

Yra firmų, turinčių dvižodžius pavadinimus. Tai – italų firma „Alfa Romeo“ (ALFA – „Anonima Lombarda Fabbrica Automobili“, o „Romeo“ – firmos įkūrėjo Nikolo Romeo pavardė), anglų firma „Aston-Martin“ – lenktynių trasos „Aston Hillclim“ dalies pavadinimo ir firmos įkūrėjo Lionelio Martino pavardės bei vokiečių firma „Daimler-Benz“, įtraukta į susikūrusią korporaciją „Daimler-Chrysler“ (šiuo pavadinimu korporacija gyvavo 1998–2007 metais). Karlo Benco vardas yra visiems žinomas (jis yra pirmojo pasaulyje automobilio išradėjas), o vardas Mercedes daugeliui tikriausiai nieko nesako. Istorija byloja, kad šio amžiaus pradžioje firmoje „Daimler“ dirbo gabus komersantas Emilis Jelinekas, kuris turėjo dukrą vardu Mercedes. Nuo 1902 metų sumažėjo „Daimler“ automobilių populiarumas ir paklausa. E. Jelinekui pasiūlius šie automobiliai sėkmingai buvo realizuojami „Mercedes“ pavadinimu. Firmos emblema (trikampė žvaigždė) simbolizuoja jos produkcijos vyravimą trijose sferose – sausumoje, vandenyje ir ore. Yra ir netikėtų firmų pavadinimų bei firminių ženklų. Pavyzdžiui, anglų firma „Rover“ pasiliko buvusios dviračių įmonės („Rover Cycle Company“) pavadinimą, o prancūzų firmos „Citroën“ firminis ženklas – ševroninio krumpliaračio pėdsakas yra buvusios mechaninės gamyklos reliktas. Įdomūs ir išraiškingi firmų „Mitsubishi“ (trys tekimo peilio deimantinės plokštelės), „Nissan“ (firmos pavadinimas tekančios saulės fone), „Subaru“ (šešios Tauro žvaigždyno žvaigždės, simbolizuojančios šešių firmų sąjungą) firminiai ženklai. Po stambių korporacijų vėliava veikiančios firmos gaminamus automobilius žymi kiekviena savarankiškai (pavyzdžiui, JAV) arba bendru pavadinimu (pavyzdžiui, IVECO).

Bėgant laikui, keičiasi firmų savininkai: nemažai firmų susikūrė naujai (pavyzdžiui, Indijoje, Pietų Korėjoje, Kinijoje, Rusijoje), kitos firmos, kad nebankrutuotų dėl finansinių sunkumų, vis dažniau prisijungia prie finansiškai turtingų, garsių firmų,

susivienijimų, korporacijų, koncernų, bendrovių ir tampa jų dalimi, dar kitos firmos, verčiamos laikotarpio, organizuoja naujos, paklausesnės produkcijos gamybą. Todėl keičiasi ir firmų firminiai ženklai. Dalis firmų neišlaikiusios konkurencijos bankrutuoja ir nustoja egzistavusios. Yra ir tokių, kažkada garsių firmų, pavyzdžiui, „Bugatti“, „Maybach“, kurios atnaujino smulkių serijų automobilių gamybą ir dabar tenkina turtingųjų pirkėjų, kolekcionierių poreikius arba jų gaminiai tampa muziejiniais eksponatais.

Automobilio žymėjimo antroji dalis – jo „vardas“. Didėjant gaminamų modelių skaičiui prie automobilio pavadinimo būdavo pridėdami skaičiai („Tatra 11“), raidės („Ford T“), žodžiai, apibūdinantys važiuoklę („Benz Velo“), kėbulo tipą („Volkswagen Phaeton“), suteikiantys apie automobilį papildomos informacijos.

Prancūzijoje, įvedus mokestį už automobilius, firma „Panhard-Levassor“ pirmoji automobilio pavadinime įvedė mokestinių arklio galių žymėjimą. Taip pažymėtas buvo ir 1896 metais į Lietuvą atvežtas pirmasis automobilis „Panhard-Levassor 4CV“. Vėliau taip automobilius žymėdavo ir kitose šalyse: Anglijoje („Austin 7 HP“), Italijoje („Fiat 24/32 PS“), Vokietijoje („Audi 17/80 PS“).

Čia skaičiai bei skaičiai vardiklyje reiškia mokestines arklio galias, o raidžių indeksai – arklio galių santrumpas prancūzų, anglų ir vokiečių kalbomis. Ilgiausiai tokį žymėjimą išlaikė prancūzų firma „Citroën“ (automobiliai „Citroën 2CV“ buvo gaminti iki 1985 metų).

Tarpukariu paplito naujas automobilių žymėjimo būdas: automobiliams suteikiami „vardai“ (pavadinimai), pabrėžiantys išskirtines jų savybes. Pavyzdžiui, „Chrysler Airflow“ (oro tekėjimas) pabrėžia automobilio aptakumą, „Praga Grand“ (didžioji), GAZ-M20 „Pabeda“ (pergalė) ir t. t. Be to, atsirado indeksai, nusakantys automobilio variklio bei kitus konstrukcinius ypatumus: D – dyzelinis, K – su mechaniniu oro kompresoriumi, A – visų ratų pavara, S – sportinis.

Ypač daug naujų papildomų žymėjimų atsirado po Antrojo pasaulinio karo, kai išaugo automobilių gamyba ir buvo įdiegta daug naujų modelių bei jų modifikacijų. Kiekviena firma ėmė naudotis savo pačių sukurtais žodžių, raidžių ir skaičių deriniais. Tokia žymėjimo tvarka galioja ir dabar. Šiuolaikiniams automobiliams žymėti pasirenkami ir geografiniai pavadinimai (GAZ-3102 „Volga“, „Ford Sierra“), su sportu susiję vardai („Alfa Romeo Spider“, „Kia Sportage“, „Volkswagen Golf“).

pavadinimai, išryškinantys kėbulo tipą („Ferrari Berlinetta“, „Citroën Break“), susiję su muzikiniais terminais („Austin Allegro“, „Hyundai Sonata“, „Honda Accord“), taip pat jie pavadinami žvaigždynų („Opel Astra“, „Ford Scorpio“, „Ford Taurus“), gyvūnų („Mercury Sable“ – sabalas, „Buick Skylark“ – padangių viefersys) vardais. Daugelis automobilių turi pačius netikėčiausius vardus, kurių sugrupuoti beveik neįmanoma. Be to, firmų sugalvoti įvairūs skambūs žodžiai anglų, italų, prancūzų, ispanų, graikų ar lotynų kalbomis kita kalba neretai turi visai ne tą prasmę. Dėl to kartais nukentia ir automobilio perkamumas. Neatsitiktinai šis darbas vis dažniau patikimas kompiuteriui. Jis „sugalvoja“ darbinis nieko nereiškiančius vardus („Nissan Almera“, „Toyota Corolla“, „Mitsubishi Toppo“, „Opel Vectra“, „Renault Twingo“ ir pan.), kurie dera prie automobilio „pavardės“ (firmos pavadinimo).

Labai svarbi automobilio žymėjimo dalis, rodanti jo konstrukcinius ypatumus (ypač įdiegus naujoves), klasę ir pan. Įvairių firmų automobilių žymėjimų analizė rodo, kad yra nemažai bendrų dėsningumų. Daugelio automobilių žymėjimuose atsispindi variklio konstrukciniai ypatumai (variklio cilindrų darbinis tūris, cilindrų išdėstymas ir skaičius, jeigu variklis dvieilis ir cilindrų daugiau negu keturi), vožtuvų skaičius (jeigu kiekviename cilindre jų daugiau negu du). Pavyzdžiui, „Mitsubishi Galant 2500 V6-24“ žymėjimas iššifruojamas taip: cilindrų darbinis tūris 2 500 cm³, dveilis šešių cilindrų, kiekviename cilindre – po keturis vožtuvus. Kartais žymėjime būna nurodytas dujų skirstymo mechanizmo tipas (velenų skaičius ir įrengimo vieta), pavyzdžiui, „Kia Avella Delta 1.5 DOHC“ du velenai yra įrengti cilindrų galvutėje. Naujai gaminamuose automobilių varikliuose įdiegtas automatinis vožtuvų trukmės atidarymas gali būti žymimas VTEC, VVC, VCT ir t. t. Daug yra sąlyginių žymėjimų, apibūdinančių maitinimo sistemą. Benzininių variklių: I – su benzino įpurškimo sistema; i.e. – su elektroninio benzino įpurškimo sistema; GDI, FSI – su tiesioginio benzino įpurškimo sistema; TFSI – su tiesioginio benzino įpurškimo sistema ir mechaniniu bei turbokompresoriumi; D, d, „diesel“ – dyzelinis; „Turbo“, TD, dT – turbodyzelinis; „Biturbo“ – su dviem turbokompresoriais; „Twinharger“ (TSI) – su mechaniniu oro pūstuvu (kompresoriumi) ir turbokompresoriumi; DI – su tiesioginio degalų įpurškimo sistema; TDI – turbodyzelinis su tiesioginio degalų įpurškimo sistema; CDI – „Common Rail“ tipo tiesioginė dyzelino įpurškimo sistema. Akcentuojant automobilio ekologiškumo lygį naujausi automobiliai gali būti žymimi:

„Eco“, ECO, „BlueTec“ – ekonomišką, ekologišką; „ECO Fuel“ – automobilis, varomas biodegalų ir benzino mišiniu; „Hybrid“ – automobilis, varomas hibridinės jėgainės; „Hydrogenium“ – ATP varoma vandeniliu; e, E – automobilis, varomas elektra.

Nemažai firmų automobilių žymėjimuose rodo kėbulo tipą („Sedan“, „Coupe“, „Limousine“, „Cabrio“, „Roadster“ ir pan.), o visureigių varančiųjų ratų skaičių: FWD, AWD, 4WD, 4x4, „Quattro“, „Syncro“ (su atjungiamu tiltu). Pavyzdžiui, „Nissan Stagea 2.5L 24V Turbo 4WD“ žymėjimas iššifruojamas taip: cilindrų darbinis tūris 2,5 l, kiekviename iš šešių cilindrų įrengti 4 vožtuvai, su benzino įpurškimo sistema ir turbokompresoriumi, su dviem varančiaisiais tiltais.

Kiek kitaip gaminamą produkciją žymi vokiečių firmos „Audi“, BMW, „Mercedes-Benz“ (dabar „Daimler AG“), prancūzų „Peugeot“, japonų „Mazda“, švedų „Volvo“.

Firma „Audi“ automobilių žymėjimuose nurodo automobilių klasę (A3 – maža, A4 – vidutinė, A6 – didelė, A8 – reprezentacinė), išskiriamas sportinis automobilis (S4, S8) labai gero pravažumo (it. quattro – keturi). Pavyzdžiui, „Audi A4 Avant 1.9 TDI Quattro“ žymėjimas iššifruojamas taip: vidutinės klasės, vardu „Avant“ (pirmyn), cilindrų darbinis tūris 1,9 l, su turbodyzelinio variklio ir tiesioginio degalų įpurškimo sistema, keturiais varančiaisiais ratais. Firma BMW automobilius žymi triženkliais indeksais, kuriuose pirmas skaičius reiškia automobilio klasę (3 – maža, 5 – vidutinė, 7 – didelė, 8 – reprezentacinė, M – sportinis, Z – su atviru rodsterio kėbulu), kiti du skaičiai rodo suapvalintą cilindrų darbinį tūrį kubiniais centimetrais pridėjus du nulius. Pavyzdžiui, „BMW 320i Coupe“ žymėjimas iššifruojamas taip: mažos (kompaktinės) klasės, 2 000 cm³, su benzino įpurškimo sistema ir kupė kėbulu, o žymėjimas „BMW M3 Cabrio“ – sportinis (M – Motosport), trečios serijos, su kabrioletu kėbulu.

Firma „Mercedes-Benz“ automobilius žymi taip pat triženkliais indeksais, kurie, pridėjus nulį, apytikriai nurodo cilindrų darbinį tūrį, o priekyje esančios raidės – automobilio klasę (A – maža, C, E – vidutinė, S – didelė). C klasės automobilių pagrindu taip pat gaminami CLK klasės (su V6 varikliais), S klasės – bendros paskirties, CL klasės su V8 ir V12 varikliais, taip pat SLK klasės sportiniai rodsteriai. Atskira M klase pažymėti visureigiai (gaminami JAV) bei V klase – padidintos talpos universalai. Pavyzdžiui: „Mercedes-Benz C 230 Kompressor“ žymėjimas: C – vidutinės klasės, 2 300 cm³, »

5. Japonija: „Honda“ (5.1), „Lexus“ (5.2), „Mazda“ (5.3), „Mitsubishi“ (5.4), „Nissan“ (5.5), „Toyota“ (5.6)

6. JAV: „Ford“ (6.1), „Tesla“ (6.2)

7. Nyderlandai: DAF

8. NVS šalys (Rusija, Baltarusija): „Kamaz“ (8.1), MAZ (8.2)

su mechaniniu oro kompresoriumi; „Mercedes-Benz E 280 4Matic“ žymėjimas: E – vidutinės klasės, 2 800 cm³, su keturiais varančiaisiais ratais.

Firma „Peugeot“ žymi triženkliais indeksais su tradiciniu (nuo 1926 metų) nuliu viduryje. Pirmasis skaičius apytikriai nusako automobilio klasę (1 ir 2 – mini, 3 – maža, 4 ir 5 – vidutinė, 6 – didelė, 8 – vienatūriai), trečiasis dažniausiai rodo, kelintas iš eilės šios klasės modelis. Pavyzdžiui, „Peugeot 406 Coupe 3.0 V6“ žymėjimas: 4 – vidutinė klasė, šeštasis modelis, kupė kėbulas, 3 l cilindro darbinis tūris, dvieilis šešių cilindrų variklis.

Japonų firma „Mazda“ irgi turėjo savo tradicinį skaičių – dvejetą, rašomą triženklio indekso viduryje. Pirmasis ir trečiasis skaičiai irgi tradiciškai vienodi, todėl automobilių klasė nustatoma pagal pirmą skaitmenį (121 – mini, 323 – maža, 626 – vidutinė, 929 – didelė). Pavyzdžiui, „Mazda 121 1.3L 16V GLX“ žymėjimas: mini automobilis, 1,3 l cilindrų darbinis tūris, su benzino įpurškimo sistema, kiekviename cilindre 4 vožtuvai. Taip anksčiau būdavo žymima trečdalis (pagal pavadinimų skaičių) firmos gaminamų automobilių. Didelės klasės automobiliai turi vardą „Xedos“. Pavyzdžiui, „Mazda Xedos 9 Miller Cycle“, veikiantis ne tradiciniu Oto, bet Milerio ciklu (suslėgimo takto dalis vyksta esant atidarytiems vožtuvams, todėl galima šiek tiek (iki 10) padidinti suslėgimo laipsnį). Išskirta sportinių automobilių (MK) ir vienatūrių (MPV) klasė. Įsimintina ir tai, kad firma „Mazda“ vienintelė pasaulyje iki 2012 metų gamino automobilius su Vankelio rotoriniais varikliais („Mazda RX-8 1.3 Rotary“).

Pastaruoju metu firma „Mazda“ komerciniais tikslais atsisakė tradicinio triženklio skaičiaus ir sutrumpino gaminamų lengvųjų automobilių žymėjimą. Liko tik vienas skaičius, kuris ir nusako automobilio klasę. Pavyzdžiui: „Mazda 2“ – mažos klasės, „Mazda 3“ – kompaktinės klasės, „Mazda 5“ – vidutinės klasės ir t. t. O, pavyzdžiui, italų firma FIAT tuo tikslu pakeitė firminį ženklą (įstriži brūkšniai pakeisti į pavadinimą FIAT). Panašiai pasielgė ir kai kurios kitos firmos.

Painiausias yra firmos „Volvo“ automobilių žymėjimas. Seniau pagamintų modelių indeksuose vidurinis triženklis indekso (940, 950, 960) skaitmuo reiškia cilindrų skaičių. Pastaruoju metu automobilių žymėjimas yra pasikeitęs ir pirmoji jo dalis sudaryta iš raidės ir dviejų skaičių. Jeigu orientuosimės į „Automotive News Europe“ klasifikavimą pagal jų ilgį, dabar „Volvo“ gaminami automobiliai priklausytų: C30 serijos – kompaktinei sportinių klasei su kupė-hečbeko kėbulu; S40/V50 –

vidutinei klasei su sedano ir universalso kėbulu; S60 – vidutinei „liuks“ klasei su sedano kėbulu; C70 – sportinių klasei su kupė-kabrioletu kėbulu; V70 – „liuks“ verslo klasei su universalso kėbulu; S80 – didelei verslo klasei su sedano kėbulu. Atskirą grupę sudaro visureigiai, žymimi taip: XC60 – kompaktinė klasė; XC70 – „liuks“ verslo klasė; XC90 – vidutinė „liuks“ klasė. Kita žymėjimo dalis panaši į nagrinėtų automobilių žymėjimus. Pavyzdžiui, žymėjimas „Volvo XC70 3.2 AWD“: visureigis, 3.2 l cilindrų darbinis tūris, AWD – su atjungiamu tiltu.

Keletas minčių apie krovinių automobilių žymėjimą. Bendro žymėjimo čia taip pat nėra. Kiekviena sunkvežimius gaminanti firma turi savo žymėjimo sistemą, kuri ir nusako sunkvežimio klasę, paskirtį ir pan. Pavyzdžiui, olandų firma DAF savo gaminius žymi taip: LF serijos – mažos klasės; CF serijos – vidutinės klasės; XF serijos – didelės klasės. Panašiai, tik skirtingais indeksais savo gaminius žymi ir firma „Volvo“: FL – maža klasė; FE – vidutinė klasė; FM, FH – didelė klasė. Tarptautinė firma IVECO savo gaminius žymi taip: „New Daily“ – maža klasė; „Eurocargo“ – vidutinė klasė; „Trakker“, „Stralis“ – didelė. Dar kitaip savo gaminius žymi švedų firma „Scania“. Čia pagrindinis akcentas yra kabinos tipas, jos ištaigos lygis: P, G – žemos su „miegamuoju“; P, G, R – standartinės su „miegamuoju“ („Highline“ tipo); P, G, R – aukštos su „miegamuoju“ (pavyzdžiui, „Topoline“ tipo) ir t. t. Išsamiau kiekvieną gaminį apibūdina papildomai įrašyti skaičiai, raidės. Dar kitaip žymimi skirtingų gamintojų įvairių klasių bei paskirties autobusai. Pavyzdžiui, „Mercedes-Benz Omnibuse“ gamina visų klasių autobusus, kurie žymimi taip: mini autobusai – „Sprinter“, „Medio“, „Vario“; miesto – „City“, „Citaro“, „Conecto“; priemiestiniai – „Integro“, „Citaro“, „Conecto“; turistiniai – „Integro“, „Taurino“, „Turizmo“, „Travego“, „Travel“ ir kt.

XXI amžiaus pirmajame dešimtmetyje pasaulį apėmusi ekonomikos krizė neaplenkė ir automobilių gamintojų. Esant lengvųjų automobilių perprodukcijai ir sumažėjus gyventojų perkamajai galiai, jie mažina gamybos apimtis. Labiausiai nukentėjo didžiosios JAV kompanijos GM ir „Ford“. Kompanijai GM teko uždaryti šias firmas: „Oldsmobile“ (2004 metais), „Hummer“, „Pontiac“, „Saturn“ (2010 metais), „Mercury“ (2011 metais). Sunkioje padėtyje atsidūrė kompanijai GM priklaususios firmos „Opel AG“ ir SAAB. Kompanijai „Ford“ teko atsisakyti firmų „Jaguar“ ir „Land Rover“. Iširo kompanija „DaimlerChrysler“. Ne taip skausmingai ši krizė palietė Europos šalių ir Japonijos automobilių gamintojus. Ir priešingai – labai sustiprėjo Indijos, Pietų Korėjos ir

Kinijos automobilių pramonė. Įvyko pakitimų ir tarp autobusų gamintojų. Pavyzdžiui, autobusų firma „EvoBus“ sujungė „Mercedes-Benz“ ir „Setra“. „VDL Bus & Coach“ sujungė Beniliukso (Belgijos, Nyderlandų ir Liuksemburgo) šalių gamintojus „Bova“, „Berkhof“, „Jonckheere“, „Kusters“ ir pan. Pastaruoju metu šie procesai dar labiau išsyrškėjo: norėdami sumažinti gamybos išlaidas ir transporto priemonių kainas, Europos šalių gamintojai vis dažniau ieško partnerių Azijos šalyse. Bene naujausias tokios sąjungos pavyzdys – universalus „Scania“ autobusas, sukurtas švedams bendradarbiaujant su Kinijos gamintoju „Higer“. Turkų „Otokar“ į Europos rinką nutarė patekti pasinaudodamas ryšiais su prancūzų kompanija „Fast Concept Car“. Prancūzijoje pradedamas gaminti „Otokar“ modelis „Fast“. Naudos iš šio sandorio turėtų gauti abi pusės: turkai pasiūlys rinkai Europoje pagamintus autobusus, o prancūzai, iki šiol apsiriboję mokyklinių autobusų gamyba, papildys savo modelių gamą.

Bėgant laikui didėja tradicinių ir netradicinių autotransporto priemonių įvairovė, keičiasi jų konstrukciniai ypatumai, o kartu ir jų žymėjimas. Čia ypač didelę įtaką daro komercijos dalykai, propaguojamų naujų gaminių reklama. Kadangi bendrų automobilių žymėjimo taisyklių nėra, todėl norintiems jas žinoti plačiau tenka nuolat sekti įvairių ATP gamintojų naujos produkcijos gamybą, naujų firmų, korporacijų steigimą, jų įvairias transformacijas bei naujų gaminių žymėjimo subtilybės. x

9. Pietų Korėja: „Daewoo“ (9.1), „Hyundai“ (9.2), „Kia Motors“ (9.3)
10. Prancūzija: „Bugatti“ (10.1), „Citroën“ (10.2), „Peugeot“ (10.3), „Renault“ (10.4)
11. Rumunija: „Dacia“
12. Suomija: „Sisu“
13. Švedija: SAAB (13.1), „Scania“ (13.2), „Volvo Trucks“ (13.3)
14. Vokietija: „Audi“ (14.1), BMW (14.2), MAN (14.3), „Mercedes-Benz“ (14.4), „Neoplan“ (14.5), „Opel“ (14.6), „Porsche“ (14.7), „Volkswagen“ (14.8).

NAMINIS HUMUSAS

TEKSTAS: Vytaras Radzevičius
NUOTRAUKA: Julius Kalinskas (15min.lt)

Humusas – Artimųjų Rytų virtuvės užkandis. Be didelio vargo jo galima nusipirkti ir Lietuvoje. Bet ne ką daugiau vargo ir pasigaminti pačiam namie. Užkandis ypač tinkamas vasaros sezonui – galima jį ragauti su agurkais, morkomis, salierais, pomidorais, pita, lavašu, traškučiais, duonos lazdelėmis ar duona. Ir patartina humusą iš dubens dažyti, o ne tepti. Pavyzdžiui, sulenkiate gabalėlį pitos pusiau ir kampu semiate humuso. Kartu ir pirštus apsilaižysite.

Humuso kilmės teorija primena falafelių karus. Arabai ir žydai bando humusą pateikti kaip savą nacionalinį patiekalą. Šis ginčas netgi persikėlė į Guinnesso rekordų knygą. Joje rašoma, kad didžiausias humuso kiekis buvo paruoštas 2010 metais Libane, kai 300 virėjų šalia Beiruto pagamino apie 10 tonų humuso.

Po penkerių metų Izraelio filmų režisierius Orenas Rosenfeldas organizavo 15 tonų gamybą, tačiau Guinnesso rekordų knygos teisėjai, motyvuodami saugumo problemomis, į renginį neatvyko ir rekordas liko oficialiai neužfiksuotas.

Laimei, abi pusės abu šiuos renginius apipynė nepiktu humoru. Ir nenustebkite, kad kuri nors šalis greitai pagamins dar didesnę porciją šios užkandos.

Viena garsiausių humuso mėgėjų yra Lady Gaga, kuri žurnalistams prisipažino valganti jį kiekvieną dieną, ypač kelionėse. Filadelfijoje gali rasti restoraną „Dizengoff“, patiekiantį vien ką tik pagamintą humusą, o Europoje humuso sostine laikomas Londonas, kasmet praryjantis apie 12 tonų šios užkandos.

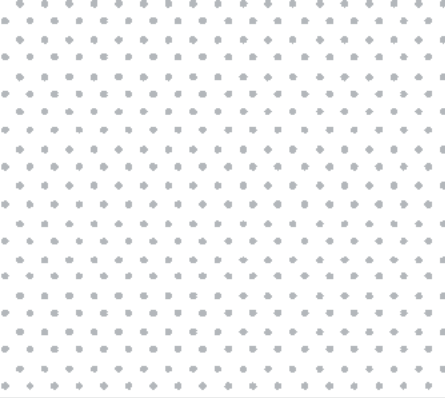
Dietologai turbūt pritars, kad humusas sproginėja nuo baltymų, o tai padeda kovoti su alkio priepuoliais bei subalansuoja cukraus lygį kraujyje ir saugo nuo besaikio užkandžiavimo.

Kaip gaminti:

- 1. avinžirnius užmerkite iš vakaro, išbrinkusius virkite apie 20 minučių.
- 2. išvirusius avinžirnius sudėkite į elektrinę trintuvę su visais ingredientais ir trinkite iki vienodos kreminės masės. Jei ji per tiršta – įpilkite daugiau vandens ir pagal skonį tikrinkite, ar netrūksta prieskonių.

Norintiems intensyvesnio ar išskirtinio skonio verta išbandyti humusą su daugiau česnakų, aštrių prieskonių ar pridėti saulėje džiovintų pomidorų, juodųjų alyvuogių. Bandydami galite sukurti savo humuso receptą.

Gero apetito! x

SVEIKINAME

Sveikiname jubilatus!

Karininko Antano Juozapavičiaus šaulių (Alytaus apskr.) 1-oji rinktinė

PETRAS SURDOKAS – 75 m.
VAIDAS JASEVIČIUS – 40 m.
DAIVA SABALIAUSKIENĖ – 50 m.
SKAISTUTIS JAKŠTAS – 60 m.
KĘSTUTIS MAKSIMAVIČIUS – 65 m.
PETRAS VALIŪNAS – 60 m.

Vytauto Didžiojo šaulių (Kauno apskr.) 2-oji rinktinė

ARTŪRAS PRAVILIONIS – 50 m.
ALBERTAS URBAS – 80 m.
MINDAUGAS GUDUNAVIČIUS – 45 m.
HERALDAS KOLAKAUSKAS – 55 m.
EIMANTAS PETRULEVIČIUS – 40 m.
BENAS KAŠKAUSKAS – 30 m.
ZIGMAS TAMAKAUSKAS – 85 m.

Suvalkijos šaulių (Marijampolės apskr.) 4-oji rinktinė

GEDIMINAS SKLADAITIS – 70 m.
ZENIUS KUDIRKA – 50 m.
STANISLOVAS SVIDINSKAS – 25 m.
KĘSTUTIS VALENTA – 60 m.
GERDA ŽUKAUSKAITĖ – 25 m.
TAUTVYDAS ŽIEMYS – 25 m.
VYTAUTAS KAMINSKAS – 35 m.
KĘSTUTIS SMIRNOVAS – 45 m.
JUOZAS AUGUSTAITIS – 70 m.
VALDAS KAZLAUSKAS – 60 m.

Alfonso Smetonos šaulių (Panevėžio apskr.) 5-oji rinktinė

VYTAUTAS SAULIS – 70 m.

Gen. Povilo Plechavičiaus šaulių (Šiaulių apskr.) 6-oji rinktinė

BRONIUS LAUCEVIČIUS – 90 m.
SAULIUS OSTRAUSKAS – 50 m.
VERONIKA DMITRIJEVA – 30 m.
NERIJUS SAPRONČIKAS – 45 m.
RASA BALČIŪNIENĖ – 55 m.
INDRA MATELIŪNIENĖ – 45 m.
AUŠRA MALIŠAUSKIENĖ – 50 m.
AUDRONĖ ELENAUSKIENĖ – 50 m.
MINDAUGAS BUOŽIUS – 45 m.
SAULIUS ADOMAITIS – 50 m.
ARTŪRAS TALIJŪNAS – 40 m.

LDK Kęstučio šaulių (Tauragės apskr.) 7-oji rinktinė

RAMŪNAS ALMINAS – 50 m.
TOMAS ALIJOŠIUS – 40 m.
ARŪNAS MARTIŠIUS – 35 m.
INGRIDA GELŽINYTĖ – 30 m.
LAURYNAS KRYŽAUSKAS – 25 m.

Žemaitijos šaulių (Telšių apskr.) 8-oji rinktinė

JONAS VAIČIUS – 70 m.
RAIMUNDAS KAJUTIS – 65 m.
KAZIMIERAS JANKAUSKAS – 50 m.
SIGITAS PETRULIS – 50 m.
DARIUS SABAS – 40 m.

Plk. Prano Saladžiaus šaulių (Utenos apskr.) 9-oji rinktinė

GINTAUTAS ČEPULIS – 55 m.
VITALIJUS BERDIAJEVAS – 50 m.
ALGIRDAS GUOGIS – 60 m.

Karaliaus Mindaugo šaulių (Vilniaus apskr.) 10-oji rinktinė

RIMAS ALIŠAUSKAS – 40 m.
MILĖ BLAŽEVIČIENĖ – 50 m.
RYTIS BURAČAS – 45 m.
AUDRIUS CIBULSKAS – 40 m.
VYTAUTAS GARŠVA – 40 m.
ADOMAS KATINAS – 45 m.
POVILAS MIKALAUSKAS – 50 m.
KŠYŠTOF MOŽEIKO – 40 m.
ANTANAS PLIESKIS – 65 m.
SVAIGEDAS STOŠKUS – 45 m.
JURIJ ŠYMKO – 40 m.
ROKAS TAMULIS – 50 m.
AURIS VALENTINAVIČIUS – 55 m.
ARVYDAS KLEMENTAVIČIUS – 65 m.

UŽJAUČIAME

Mirus šauliui Aleksui Laniauskui, nuoširdžiai užjaučiame šeimos narius ir artimuosius.

Kėdainių P. Lukšio 205-oji šaulių kuopa.

19

VERTIKALIAI:

1. Elninių porūšio atstovas, gyvenantis bandomis Altajaus kalnų miškuose, Sajanoose, Tian Šanyje, Baikalo ežero rajone ir Užbaikalėje (yra auginamas pantams, kurie naudojami Rytų medicinoje vaistams).
2. Negili įlanka, kurią nuo gilesnės jūros skiria nerija, rifas ar atolas (su jūra jungiasi siauru sąsiauriu).
3. Kūno dalies apmirimas, gedimas nuo kraujotakos sutrikimo.
4. Transporto priemonių judėjimas.
5. Senuko, vieno iš „Radioshow“ juodojo humoro projekto veikėjų, vardas.
6. Kiaulės laukinis giminaitis, kuris dažniausiai kaltinamas dėl pernešamo kaulių maro.
7. Šviesą skleidžianti, maža stiklinė „kriaušė“.
8. Vandens išgraužta vieta, išplova, duobė.
10. Žymus prancūzų filosofas, matematikas ir fizikas, laikomas moderniosios filosofijos pradininku (žymiausias jo posakis – „Mąstau, vadinas, gyvenu“).
11. Rytietiškas puodas su apvaliu dugnu, pavyzdžiui, gaminti plovui.
12. Medinis portalas į Narniją.
17. Kitoks upės vingio pavadinimas.
20. Burės žemutinės dalies raiščių sutraukiama eilė plotui sumažinti.
24. Taiklumo žaidimas, kai į apskritą ant sienos kabinamą taikinį svaidomos strėlytės.
25. Labai ilgas ir protingas Mauglio draugas, vardu Ka.
26. Vėžiagyvis, kurio mėsos nėra jo vardu pavadintose lazdelėse.
27. Lokio kailis.
28. Graikų šokis, ypač išpopuliarėjęs po filmo „Graikas Zorba“.
29. Augalas, dažniausiai vadinamas „alijošiumi“.
31. Vienaląsčiai organizmai, turintys vieną ar keletą branduolių (kūną sudaro viena ląstelė, kuri, vykdydama visas būtinas gyvybei palaikyti funkcijas, yra savarankiškas sudėtingas organizmas).
33. Jei į ausį įvertas – jis yra auskaras, o jei į lūpą – ... [kas?].
34. Žmogaus ir arklio hibridinis modelis.
37. Indas (paprastai – su dangteliu) sviestui laikyti.
38. Geležinkelių transporto priemonė, kuri yra varomoji traukinio dalis, traukianti jį.
39. Senasis Moravijos (Čekija) miesto Slavkovo pavadinimas (prie šio miesto 1805 metais vyko mūšis, kuris laikomas viena didžiausių Napoleono pergalių).
45. Plėšrus žinduolis, prisitaikęs gyventi vandenyje (porūšis kilęs iš artimų lokiams protėvių), gyvenantis ir Baltijos jūroje.
47. Žodžio „stūma“ antonimas.
49. Kitoks melagio apibūdinimas.
56. Žodis, kuris pirmiausia ateina galvon, išgirdus žodį „lapė“.
57. Metalinė maža statinaitė alui laikyti.

KRYŽIAŽODIS „MELAGIS“

59. Pirmoji kūdikėlio Jėzaus lovytė. 60. Kitoks žaliosios citrinos pavadinimas (nevartotinas).
61. Itališkas patiekalas, kurį labai mėgo Vėžliukai nindzės.
62. Geriausia vedusio vyro draugė.
65. Bato dalis, kuria apibūdinamas kvailas žmogus.
66. Valstybių grupė, susikūrusi prieš Sąjungininkus, kurią sudarė nacistinė Vokietija, fašistinė Italija ir Japonija.

HORIZONTALIAI:

1. Klaidinanti naujiena, kurios lietuviško pavadinimo turbūt nėra natūralu, jei ne buvęs JAV prezidentas.
6. Mėsos ir kaulų nuoviro drebučiai su mėsos gabaliukais.
9. Senoji svetimybė, kuria pavadinamas girtuoklis, palaidūnas.
13. Paukštis, mėgstantis „perforuoti“ medžių kamienus.
14. Lietuvos miestelis, kuriame bet kuri ožka turi šansą tapti MIS.
15. Šiaurės Amerikos indėnų gentis, „padovanojusi“ savo vardą pankiškai skiauterei.
16. Miestas Šiaurės Rytų Estijoje, Rusijos pasienyje, Narvos upės kairiajame krante, priešais Rusijos miestą Ivangorodą.
18. Lichtenšteino sostinė.
19. Ir sprogmuo, ir automobilio važiuoklės dalis.
21. Informacinių technologijų santrumpa.
22. Septintoji gamos nata.
23. Legendinė, 1993 metais susibūrusi Lietuvos muzikos grupė.
25. Plėšrus paukštis, laikomas greičiausiu pasaulyje gyvūnu (gaudydamas auką krinta žemyn iki 389 km/h greičiu).
29. Papūga – „kryžiažodžių žvaigždė“.
30. Vienas pirmųjų, pavasarį sugrįžtančių Lietuvon paukščių, kuris pirmiausia patikrina, ar nenumirė.
32. Kaulavaisis, su kuriuo dažnai lyginama alkoholio nosis.
35. Afrikos gyvūnas, kuris išsigirsto anekdoto pradeda juoktis po trijų dienų.
36. Ginklas ilga geležte, sudarytas iš geležtės ir rankenos su apsauga.
40. Grupė, kurios vienas iš įkūrėjų buvo A. Kriščiūnas-Tynda.
41. Lietuvos dailininkas, vitražistas, scenografas, pedagogas, lėlininkas, vienas savičiausių XX amžiaus Lietuvos dailininkų (1905–1974).
42. Dirbtinė upė ar sąsiauris (skirstomi į laivybinius ir irigacinius).
43. Vieno iš Romos įkūrėjų – Remo – sūnus, laikomas Italijos miesto Sienos įkūrėju.
44. Senoviškas patrankos pavadinimas.

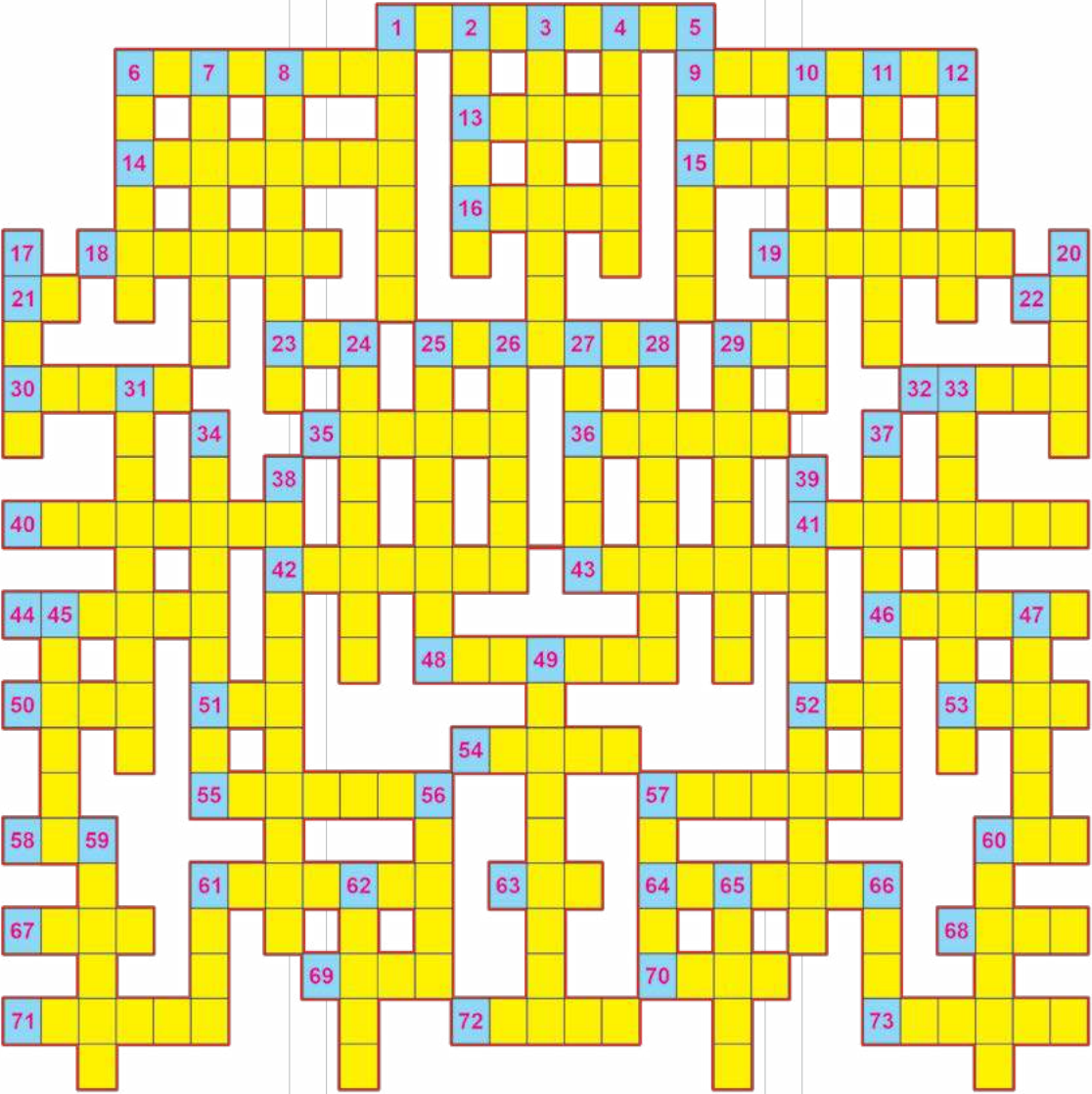
46. Durų dalis, su kuria dažniausiai artimai „susipažįsta“ kakta.
48. Tautiška kapelija – vienintelis Lietuvos meno kolektyvas, atkūrus nepriklausomybę reprezentavęs mūsų šalies muzikinę kultūrą net šešiose pasaulinėse EXPO parodose.
50. Japonijos tarptautinė korporacija ir vienas didžiausių pasaulyje medijų konglomeratų.
51. 2011 metais sukurtas animacinis filmas apie papūgiuko Žydrūno nuotykius.
52. Nacionalinė Italijos visuomeninio transliavimo įmonė.
53. Vienas iš trijų muškietininkų.
54. Laivo greičio ir atstumo navigacinis matuoklis.
55. Trūkumo, stokos sinonimas.
57. Hipotetinė Kempiniuko mama.
58. Nedidelės apimties prozos kūrinys (rašiny, straipsnis), kuriame autorius filosofuoja moralės, istorijos, politikos, meno temomis, kritiškai žvelgia į dabartį.
60. Lietuvoje gaminamų sklandytuvų markė.
61. Tai, be ko nebūtų pabaigos.
63. Antra pagal dydį Pietų Korėjos automobilių gamintoja.
64. Miestas Ispanijoje, Andalūzijos regione, Siera Nevados kalnų pašlaitėje (to paties pavadinimo provincijos centras).
67. Apavas, pintas iš medžio šievės.
68. Inžinerinis sprogmuo gyvajai jėgai ir karo technikai naikinti, sprogdamosioms užtvarams įrengti, įvairiems statiniams griauti, prieš judėjimui ir manevrui trukdyti.
69. Šakniavaisis, kuriam išrauti reikia šeimos, naminių gyvūnų ir vieno graužiko bendrų pastangų.
70. Beržų ir klevų „kraujas“, kuris iš jų atiminėjamas pavasarį.
71. Upė, tekanti Anykščių ir Panevėžio rajonuose (Nevėžio dešinysis intakas) ir turinti austro dirbinio vardą.
72. Mes ja valome dantis, o italai – valgo.
73. Lapgraužių šeimai priklausantis vabzdys – nedidelis, apvalinasis vabalas, kurio užpakalinės kojos šokamosios, todėl „spragsi“ (vabaliukas gali staiga šoktelėti). x

Atsakykite į kryžiažodžio klausimus ir siųskite atsakymus paštu iki gegužės 15 d. į „Trimito“ redakciją adresu:

Žurnalas „Trimitas“ Lietuvos šaulių sąjunga Laisvės al. 34, 44240 Kaunas

SUDARĖ: Kastytis V. Stumbrys

Nepamirškite nurodyti savo atgalinio adreso ir telefono numerio, nes vienas iš atsakiusiųjų burtų būdu gaus prizą – unikalią 1 000 detalių dėlionę „Lietuvos kariai“ ir Šaulių sąjungos sieninį kalendorių. Sėkmės!

KRYŽIAŽODŽIO ATSAKYMAI

Kryžiažodis „Trumpiausias mėnuo“. Atsakymai.

Vertikaliai:

2. Akadas.
3. Punia.
4. Diena.
5. Narcizas.
6. Tilvikas.
7. „Siena“.
9. Virvė.
10. Nardai.
11. „Rambynas“.
12. Karvelis.

17. Varnėnas.
18. Grafitė.
20. Labanoras.
23. Listerija.
25. Abraomas.
26. Muriljas.
33. Išnarai.
34. Ėriukas.
35. Girskis.
36. Roletas.
41. Ernis.
43. Tamsa.

45. Avis.
46. Nano.
48. Ilzė.
50. Uosa.
51. Arina.
53. Ūglys.
55. „Argo“.
57. Papė.
58. Loma.
59. Vėjas.
60. Abatė.
61. Anga.

Horizontaliai:

1. Kaupinis.
4. Donelaitis.
8. Bukovina.
13. Kaunas.
14. Katedra.
15. Plienai.
16. Hararė.
19. Alhambra.
21. Irklai.
22. Akvarelė.

Sveikiname prizą, dėlionės „Lietuvos kariai“ laimėtoją **Giedrių Lukaševičių** iš Vilniaus.

24. Aša.
26. Mis.
27. Bananas.
28. Ambona.
29. Kalifas.
30. Karna.
31. Toras.
32. Nosinė.
35. Garsai.
37. Kolona.
38. Ramučiai.
39. Turelė.

40. Seina.
42. Ruletė.
44. Uraganas.
47. Žąsis.
49. Ausis.
52. Abisinai.
54. Zarasai.
56. Spangis.
62. Snieguolė.
63. Bangpūtys.
64. Jachta.
65. Sibilė. x

TRIMITAS

IR PRIEŠ ŠIMTMETĮ SKAITYTAS

+
**Užsiprenumeruok
„TRIMITĄ“ ir
paragink kitą!**

2021 metais žurnalas TRIMITAS leidžiamas kas mėnesį.

Žurnale TRIMITAS – šaulystė, karyba, istorija, kelionės, pasaulio pažinimas, išgyvenimo patirtys, lauko virtuvė ir galvosūkių. Kiekvienam yra ką skaityti.

Žurnalą TRIMITAS galima užsiprenumeruoti Lietuvos pašto skyriuose ir internetu:

www.zurnaluprenumerata.lt
www.prenumeruok.lt

Prenumeratos kaina:

12 mėn. – 20 eurų
6 mėn. – 10 eurų
3 mėn. – 5 eurai